

TÜRKİYE'DEKİ FEMİNİST ÖRGÜTLER İÇİN İŞBİRLİĞİNE DAYALI, FEMİNİST VE HESAP VEREBİLİR BİR FONLAMA EKOSİSTEMİ İNŞA ETMEK

ÇAĞLA PARLAK
HİLAL GENÇAY
ÖZGÜN AKDURAN EROL
ZEYNEP EKİN AKLAR

SILVA
TÜRKİYE KADIN FONU

2025

SAVUNUCULUK ÖZETİ

Arka Plan ve Amaç

Türkiye'deki feminist örgütler, uluslararası desteğin azalması, sınırlı yerel kaynaklar ve politik kısıtlamalar nedeniyle mali ve yapısal zorluklarla karşı karşıyadır. Bu araştırma, feminist hareketlerin uzun vadeli sürdürülebilirliğini güvence altına alacak dönüştürücü, işbirliğine dayalı, feminist ve hesap verebilir bir fonlama ekosisteminin nasıl inşa edilebileceğini araştırmaktadır. Bu kapsamda Resmi Kalkınma Yardımı (RKY, Official Development Assistance - ODA) ve özel sektör finansmanının feminist aktivizmi daha iyi destekleyecek şekilde nasıl geliştirilebileceği incelenmiştir. Önce bir literatür taraması yapılmış, ardından RKY bağışçıları, özel sektör temsilcileri, filantropi kuruluşları, feminist aktivistler ve örgütlerle 21 derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir.

Literatür Taraması

Feminist fonlama ekosistemleri, hiyerarşik ve bağışçı odaklı modellerden uzaklaşarak, hareketlerin öncülüğünde şekillenen, katılımcı ve sürdürülebilir finansman yapıları inşa etmeyi hedefler. Ancak küresel veriler, feminist örgütlerin toplam RKY içinde yalnızca %0,13'lük bir pay aldığını ve bu fonların çoğunlukla hükümetlere veya büyük kurumlara yönlendirildiğini göstermektedir (AWID, 2021a). RKY ve özel sektör kaynakları, şeffaflık eksikliği, bürokratik engeller ve bağışçı önceliklerinin feminist hareketlerin ihtiyaçlarıyla örtüşmemesi nedeniyle feminist örgütler için büyük ölçüde erişilemez durumdadır (OECD, 2024). Özel sektör ise toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili çalışmalara genellikle kısa vadeli kurumsal sosyal

sorumluluk (KSS) projeleri aracılığıyla dahil olmakta, feminist hareketlerle doğrudan işbirliğinden kaçınmaktadır (Willems, 2022). Topluluk temelli fonlar, katılımcı hibe mekanizmaları ve sosyal girişimler gibi alternatif feminist finansman modelleri dünyada giderek yaygınlaşsa da Türkiye'de henüz hâlâ başlangıç gelişim aşamasındadır (Akduran Erol ve Aklar, 2023). Daha etkili bir feminist fonlama ekosistemi için bağışçıların esnek ve, uzun vadeli çok yıllık fonlar sağlaması; feminist hareketleri karar alma süreçlerine dahil etmesi ve bağımsız kadın fonlarını desteklemesi gerekmektedir (Miller & Jones, 2019).

Temel Bulgular

Türkiye'deki feminist fonlama ekosistemi hâlen erken aşamadadır ve pek çok boyutta zayıf kalmaktadır. Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliği alanında fon sağlayan ülkeler için feminist dış politika (FDP) henüz RKY kaynaklarını artırıcı ya da dönüştürücü bir mekanizma olarak işlev görmese de, bu alanda toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda ulusal düzeyde bir tartışma başlatmak için değerli bir savunuculuk aracı olmaya devam etmektedir. Feminist örgütler, yerel kaynakların sınırlılığı ve bu sınırlılığın ardındaki siyasi engeller nedeniyle büyük ölçüde uluslararası finansmana ihtiyaç duymaktadır. RKY hâlâ kritik bir kaynak olmakla birlikte, küresel krizlerin öngörülemezliği, bağışçı ülkelerin değişen öncelikleri ve DAC ülkelerinde sağ popülist hükümetlerin yükselişi bu kaynaklara erişimi giderek daha belirsiz hale getirmektedir.

Kadın ve feminist örgütlere aktarılan fonlarda şeffaflık ve erişilebilirlik önemli sorunlar olmaya devam etmektedir. Bazı istisnalar dışında, karmaşık başvuru süreçleri, ağır raporlama yükümlülükleri ve bağışçı odaklı öncelikler, feminist örgütlerin uzun vadeli ve sürdürülebilir fonlara erişimini zorlaştırmaktadır. Türkiye’de hem RKY sağlayıcıları hem de özel sektör kurumları, toplumsal cinsiyet konularında büyük oranda BM ajanslarıyla işbirliği yaparak hem meşruiyet kazanmakta hem de siyasi riskleri minimize etmeyi hedeflemektedir. Diğer yandan özel sektör ile feminist hareketler arasındaki doğrudan etkileşim oldukça sınırlıdır. Özel sektörün sunduğu kaynaklar, çoğunlukla yapısal eşitsizlikleri ele almayan kurumsal sosyal sorumluluk programları üzerinden yönlendirilmekte; politik açıdan hassas kabul edilen LGBTİQ+ hakları veya kürtaj hakkı gibi bedensel hak alanlarından ise uzak durulmaktadır. Karar alma süreçlerinin hareketlerin öncülüğünde güçlendirilmesi ve finansal dayanıklılığının sağlanması için fonlama modellerinin çeşitlendirilmesi ve bağımsız feminist fon yapılarının kurulması büyük bir aciliyet taşımaktadır.

Temel Öneriler

RKY Sağlayıcılar için

- Türkiye ve toplumsal cinsiyet eşitliği önceliklendirilerek, feminist değerlerle uyumlu, doğrudan, esnek ve uzun vadeli fonlar sağlanmalı; aracı kurumlar mümkün mertebe aradan çıkarılmalıdır.

- Fonların taban örgütleri tarafından erişilebilir olması için şeffaflık sağlanmalı ve süreçler basitleştirilmelidir.
- Bağımsız feminist ve kadın fonları desteklenmeli; tüm fonlama stratejilerine kesişimsellik ile krizlere duyarlı ve esnek yaklaşım ilkesi entegre edilmelidir.

Özel Sektör için

- Güvene dayalı ortaklıklar kurulmalı; feminist örgütler fonlama ve sosyal yatırım kararlarına dahil edilmelidir.
- Diğer donörlerle ortak fon havuzları oluşturulmalı ve kaynaklar doğrudan feminist hareketlere yönlendirilmelidir.
- Feminist hareketlere yönelik kurumsal farkındalık artırılmalı ve fonlama uygulamalarının geliştirilmesinde feminist aracı kurumların rehberliğinden yararlanılmalıdır.

Feminist Hareket için:

- RKY’nin doğrudan feminist hareketlere aktarımı için savunuculuk yapılmalı; hareket dışı aracı yapılar üzerinden fonların yönlendirilmesine karşı çıkılmalıdır.
- Hareketin politik gücünü ve sürdürülebilirliğini artırmak için çekirdek ve uzun vadeli fonlar talep edilmelidir.
- RKY dışındaki kaynaklar çeşitlendirilmeli; yerel ve özel sektör kaynakları harekete geçirilmelidir.
- Özel sektör içindeki feminist aktörlerle ittifaklar kurularak feminist hareketin etki alanı ve dayanışma ağları genişletilmelidir.

İÇİNDEKİLER

01

SAVUNUCULUK ÖZETİ

1.1 Arka Plan ve Amaç	02
1.2 Literatür Taraması	02
1.3 Temel Bulgular	02
1.4 Temel Öneriler	03
1.5 Kısaltma Listesi	05

03

YÖNTEM	8
--------------	---

05

BÜLGÜLÄR	15
----------------	----

07

REFERANSLAR	35
-------------------	----

02

GİRİŞ	6
-------------	---

04

LİTERATÜR TARAMASI	10
--------------------------	----

06

SONUÇ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ	27
--------------------------------------	----

08

EKLER

EK : Feminist Fonlama Ekosistemi İlerleme Düzeyleri	40
---	----

KISALTMA LİSTESİ

AFD	Fransız Kalkınma Ajansı
AWID	Kadınların Kalkınmadaki Hakları Derneği
CERV	Yurttaşlar, Eşitlik, Haklar ve Değerler Programı
KSS	Kurumsal Sosyal Sorumluluk
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
DAC	Kalkınma Yardımları Komitesi
EU	Avrupa Birliği
GONGO	Hükümet Destekli Sivil Toplum Kuruluşu
GRI	Küresel Raporlama Girişimi
GDWG	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Donörleri Çalışma Grubu
FDP	Feminist Dış Politika (FDP)
INGO	Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları
ODA	Resmi Kalkınma Yardımı (RKY)
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
Prospera	Prospera Uluslararası Kadın Fonları Ağı
SDG	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA)
Sida	İsveç Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Ajansı
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı
TÜSEV	Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
UN	UN Birleşmiş Milletler (BM)
UN Women	Birleşmiş Milletler Kadınlara Eşitlik ve Güçlenme Birimi (BM Kadın Birimi)
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNFPA	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
WEPS	Kadınların Güçlendirilmesi İlkeleri

GİRİŞ

Türkiye’de hak temelli sivil alan, artan siyasi baskılar; kısıtlayıcı yasal düzenlemeler ve daralan finansman olanakları nedeniyle giderek artan bir risk altındadır. Bu koşullar, siyaset ve gündelik yaşamı şekillendiren patriyarkal politikaların da pekiştirilmesi ile birlikte, feminist hareketin sürdürülebilirliğini zorlaştırmakta; örgütlerin mali kaynaklara erişimini sınırlandırmakta ve hibe/fon verenler ile alanlar arasındaki güç dengesizliğini derinleştirmektedir. Yanısıra feminist örgütlerin uzun vadeli dayanıklılık stratejileri geliştirmesini de zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’deki feminist hak savunuculuğunun sürdürülmesinde Resmi Kalkınma Yardımı (RKY) fonları önemli bir rol oynamıştır. Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen en önemli RKY kaynakları, İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (Sida) ve Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu’dur (AB Türkiye Delegasyonu). Sida’nın Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği alanında mücadele veren sivil toplum kuruluşlarına (STK’lar) 20 yılı aşan bir süredir sağladığı destekler, 2022’de İsveç’te yapılan seçimler sonucu sağcı bir hükümetin iş başına gelmesi ve feminist dış politikanın sonlandırılmasıyla risk altına girmiştir. Ayrıca, İsveç’in Türkiye ile sürdürmüş olduğu NATO üyelik müzakerelerinin, ülkenin diplomatik önceliklerini şekillendirebileceği ve bunun RKY fonlarına da yansıyabileceği düşünülmektedir. 2024’te İsveç, Türkiye’nin de onay vermesiyle NATO’ya katılmış; iki ülke arası diplomatik ilişkilerin stabilizasyonu ve Türkiye’de devlet politikası olarak yürütülen “toplumsal cinsiyet karşıtlığı” beraber düşünüldüğünde, feminist örgütlere sağlanan fonların geleceği açısından belirsizlik artmıştır.

Benzer şekilde, AB Türkiye Delegasyonu Türkiye için hâlâ önemli bir RKY sağlayıcısıdır; ancak fonlar giderek daha büyük oranda siyasi müzakereler tarafından şekillendirilmektedir. 2016’da imzalanan ve her beş yılda bir yenilenen Türkiye-AB Göç Mutabakatı çerçevesinde, Türkiye, AB tarafından sağlanan fonların çoğunun doğrudan devlet eliyle yönetilmesini talep etmektedir. Bu durum, STK’lara yönelik doğrudan desteklerin ciddi şekilde kısıtlanmasına yol açma riski taşımaktadır. Ayrıca, aday ülkelerin AB değerleriyle entegrasyonunu güçlendiren, kendilerine ek bir külfet getirmeyen, aksine sivil toplum ve eşitlik meselelerine ciddi fonların akmasını sağlayan en önemli mali ve politik araçlardan biri olan Yurttaşlar, Eşitlik, Haklar ve Değerler Programı’na (CERV), 2021-2027 döneminde katılmayan tek aday ülke Türkiye’dir. Öte yandan, Avrupa genelinde sağ partilerin yükselişi, yakın zamanda yapılan AB seçimlerinde aşırı sağın kazandığı ivme ile birlikte, AB’nin toplumsal cinsiyet eşitliği ve insan hakları fon politikalarını yeniden şekillendirmesi ve bu durumun Türkiye’deki feminist hareketlere ayrılan kaynakları da etkilemesi beklenmektedir.¹

Bu arka plan çerçevesinde, Türkiye’deki feminist örgütler, özellikle son 15 yılda, sağ-otoriter ve toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtı bir rejim altında varlıklarını sürdürmekte zorlanmaktadır. Kamusal kaynaklara erişim mümkün değildir ve özel sektör bu boşluğu doldurma konusunda yetersiz kalmaktadır. Özel sektör fonları büyük ölçüde kısa vadeli, proje bazlı kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) programlarıyla sınırlı kalmakta; uzun vadeli,

¹ Bu araştırma raporu yazıldığı dönemde Donald Trump henüz ABD Başkanı olarak göreve başlamamış ve başta BM kurumlarına olmak üzere kalkınma yardımlarını kesmemiştir.

esnek veya hareketi güçlendirmeye yönelik destekler sunmamaktadır. Bu nedenle, Türkiye’de fonlama ekosistemi yeteri kadar gelişmemiştir ve ağırlıklı olarak uluslararası fonlara dayanmaktadır. Bu uluslararası kaynaklar içinde yukarıda da belirtildiği gibi en büyük payı RKY oluşturmaktadır. Bu fonlara Türkiye’de erişim sağlayabilen örgütlerin başında ise büyük oranda alt-hibe dağıtabilen STK’lar gelmektedir. Fonların giderek daha çok hizmet temelli STK’lara aktarıldığı ve hak temelli örgütlerin bu desteklerden giderek daha az yararlandıkları da söylenebilir.

Benzer zorluklara karşı dünyanın farklı bölgelerinde feminist hareketler, kolektif karar alma, hareketin sürdürülebilirliği ve finansal özerklik gibi ilkeleri önceleyen alternatif fonlama modelleri geliştirmeye yönelmiştir. Topluluk temelli fon inisiyatifleri, kesişimsel filantropi, katılımcı hibe mekanizmaları ve feminist yatırım modelleri bu çerçevede öne çıkmaktadır. Ancak Türkiye’de bu modeller, sivil toplum üzerindeki siyasal ve yasal kısıtlamalar, özel sektörün yapısal dönüşüm yerine kısa vadeli KSS projelerine öncelik vermesi, feminist ve LGBTİQ+ örgütlere yönelik damgalama, alternatif feminist fonlama modellerinin yeterince tanınmaması ve ekonomik istikrarsızlığın uzun vadeli mali planlamayı zorlaştırması gibi nedenlerle gelişmemektedir.

Bu araştırma, feminist fonlama ekosistemini hem kuramsal hem de pratik bir çerçeve olarak incelemektedir. Türkiye’de mevcut feminist fonlama yapısını analiz etmeyi,

sınırlılıklarını eleştirel biçimde değerlendirmeyi ve daha hesap verebilir, işbirliğine dayalı ve dönüştürücü bir finansman yapısına dair öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır. Çalışma; feminist örgütler, RKY sağlayıcıları, özel sektör temsilcileri ve bu alanda çalışan feminist aktivistlerle yapılan görüşmeler ışığında feminist hareketi güçlendiren sürdürülebilir finansal bir altyapı oluşturma yönündeki tartışmalara katkı sunmayı hedeflemektedir. Nihayetinde bu çalışma, feminist örgütlerin siyasi ve ekonomik baskılara rağmen varlıklarını sürdürebilmelerini güvence altına alacak, feminist ilkelerle politik ve etik olarak uyumlu bir fonlama ekosistemini savunmaktadır.

Araştırma ekibinin uzun süredir feminist hareket içinde yer alması, sahip oldukları deneyim ve görüşlerin, bu araştırmanın temelini oluşturmada kritik rol oynamasını sağlamıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma, Türkiye'deki feminist örgütlerin sürdürülebilir finansal kaynaklara erişimine dair karşılaştıkları zorlukları ve fırsatları inceleyerek, feminist fonlama ekosistemini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma; RKY mekanizmalarının nasıl dönüştürülebileceğini, feminist dış politika (FDP) taahhütlerinin fon kaynaklarını daha etkili, şeffaf ve işbirliğine dayalı hale getirmek üzere nasıl bir rol oynayabileceğini sorgulamaktadır. Ayrıca özel sektörün feminist örgütlerin finansal açıdan sürdürülebilirliğine nasıl katkı sunabileceği ve feminist örgütlerin farklı ölçeklerdeki ihtiyaçlarına cevap verebilecek çok paydaşlı, sürdürülebilir bir fonlama ekosisteminin nasıl inşa edilebileceği sorularını da ele almaktadır. Araştırma soruları, üç temel sorun alanı etrafında yapılandırılmış ve aşağıdaki alt sorularla desteklenmiştir:

Araştırma Sorusu 1:

Türkiye'de RKY finansmanı yerel bağlamı ve dinamikleri nasıl daha fazla dikkate alan ve sürdürülebilir bir yapıya dönüştürülebilir? Fonlama süreçleri nasıl daha adil, katılımcı ve feminist hale getirilebilir?

Araştırma Sorusu 2:

Özel sektör (holding vakıfları ve şirketler) Türkiye'de feminist örgütleri fonlamada nasıl yeni bir rol üstlenebilir? Bu dönüşüm için hangi koşullar gereklidir?

Araştırma Sorusu 3:

Feminist değerlerle uyumlu, feminist dayanışma temelinde geliştirilen fonlama ekosistemleri ve mekanizmalarına dair diğer ülkelerde olan gelişme ve tartışmalardan Türkiye feminist hareketi ve kadın+ örgütleri nasıl faydalanabilir?

Bu araştırma, Türkiye'deki feminist fonlama ekosistemini incelemek amacıyla nitel bir yöntem kullanmakta olup, RKY, özel sektör katkıları ve feminist fonlama modellerine odaklanmaktadır. Çalışma; derinlemesine mülakatların tematik analizi üzerine yapılandırılmış ve bir literatür taraması ile desteklenmiştir. Verilerde tekrar eden örüntüleri ve temel temaları belirlemek için tematik analiz yöntemi kullanılmış, böylece dinamiklerin derinlemesine anlaşılması sağlanmıştır. Ayrıca kapsamlı bir literatür taraması yapılarak bulgular, AWID, OECD ve Prospera Uluslararası Kadın Fonları Ağı gibi kaynaklardan elde edilen küresel feminist fonlama eğilimleriyle ilişkilendirilmiştir.

Araştırma sorularını kapsamlı bir şekilde ele almak için, RKY sağlayıcılar, özel sektör ve feminist örgütlerden ana paydaşlar, amaca yönelik örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Araştırma ekibinin alan deneyimi ve ilişki ağına başvurularak, alanında uzman kişiler ve feminist aktivistlerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. RKY sağlayıcıların temsilcileriyle yapılan görüşmeler öncesinde, bu ülkelerin Türkiye'ye sağladığı toplam RKY fonları OECD verileri üzerinden analiz edilmiştir. Araştırma ekibi toplamda 21 derinlemesine görüşme gerçekleştirmiştir. Bu görüşmelerin 6'sı RKY bağışçılarının temsilcileriyle, 7'si hâlihazırda fon sağlayan veya potansiyel fonlayıcı olan özel sektör kuruluşlarıyla, 8'i de alanında uzman kişiler ve feminist aktivistler ve uluslararası kadın örgütleri ile gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de faaliyet yürüten feminist ve kadın+ örgütlerinin fonlama ekosistemine dair görüşleri, Silva Türkiye Kadın Fonu'nun² araştırmasından (Akduran Erol ve Aklar, 2023) alınarak bu çalışmaya

²Resmi adı "Toplumsal Cinsiyet Çalışmalarını Destekleme Derneği-Silva"dır. Silva Türkiye Kadın Fonu adıyla alanda çalışma yürütmektedir.

entegre edilmiştir. Silva'nın araştırmasındaki bulgular, bu çalışmada yalnızca bağışçı ve kurumsal bakış açılarının değil, feminist hareketin deneyimlerinin de yansıtılmasını sağlamak adına öneriler kısmında özellikle dikkate alınmıştır.

Türkiye'nin siyasi iklimi araştırma sürecini önemli ölçüde etkilemiştir. Özel sektörle yapılan görüşmelerde, anonimliğin sağlanmadığı koşullarda bu görüşmelerin gerçekleşmeyeceği açıkça görülmüştür. Buna karşılık, RKY sağlayıcılarına görüşmeler öncesi kurum adlarının çalışmada yer alacağı bildirilmiş ve görüşmede dile getirilenler olabildiğince açık bir şekilde rapora geçirilmiştir. Yöntemsel bütünlüğü korumak amacıyla, görüşmelerden elde edilen bulguların ve doğrudan alıntılarının yalnızca katılımcı onayıyla kullanılacağı ilkesi baştan açıkça ifade edilmiş ve bu ilkeye titizlikle uyulmuştur. RKY sağlayıcılarından biri hariç hepsi geri bildirimde bulunmuş ve metin bu geri bildirimler doğrultusunda nihai halini almıştır. Ancak görüşmecilerden biri, çalışmaya dahil edilmek istemediğini sonradan beyan etmiş ve kendisine ait tüm ifadelerin metinden çıkarılması talebinde bulunmuştur. Bu süreç, Türkiye'de RKY fonlamasının yapısal ve veri temelli sınırlılıklarını gözler önüne sermekle kalmamış; aynı zamanda araştırmanın yürütülmesinde karşılaşılan yoğun politik hassasiyetleri de çarpıcı bir biçimde ortaya koymuştur.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın temel sınırlılıklarından biri, Türkiye'deki RKY fonlarına dair kapsamlı ve kesin verilerin bulunmamasıdır. Fon akışları; devlet kurumları, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kurumları gibi birden fazla kanal aracılığıyla gerçekleştiğinden izleme süreci oldukça karmaşık hale gelmektedir. OECD'nin veri sistemi de oldukça girift bir yapıya sahiptir; bu nedenle RKY fonlarının ne kadarlık bir kısmının feminist örgütlere ulaştığını ve bu kaynakların hangi mekanizmalarla aktarıldığını tespit etmek oldukça güçtür.

Veri ile ilgili zorlukların ötesinde, RKY fonlamasının yapısal özellikleri de ayrı bir karmaşıklık katmanı oluşturmaktadır. RKY, hem merkezi hem de yerel finansman akışları üzerinden yürütülmekte; bu durum feminist hareketler açısından kaynakların şeffaflığı ve öngörülebilirliğini olumsuz etkilemektedir.³ Yerinden fonlamada büyük rol oynayan elçilikler, merkezi düzeyde tahsis edilen fonları bütünüyle haritalandıramamakta; bu da fonların nasıl ve ne şekilde dağıtıldığını net biçimde ortaya koymayı zorlaştırmaktadır.

³ Resmi Kalkınma Yardımları, ülkelerin merkezî hükümetlerinin çeşitli bakanlıkları ile dış temsilcilikleri (elçilikleri) aracılığıyla sağlanan finansman akışları üzerinden uygulanmaktadır.

LİTERATÜR TARAMASI

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için güçlü feminist hareketlerin varlığı olmazsa olmazdır. Ancak çoklu krizlerin hâkim olduğu bir iklimin yanı sıra, dünya genelinde toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin yükselişi ve sivil alana yönelik artan kısıtlama ve baskılar da dikkat çekmektedir – ve tüm bunlar tesadüf değildir (Alliance for Feminist Movements, 2022). Feminist hareketler bu mücadeleyle, fon kaynaklarına erişimlerinin ciddi biçimde kısıtlandığı bir ortamda sürdürmektedir. Generation Equality Forum gibi uluslararası platformlarda milyarlarca dolarlık kaynak taahhüt edilmesine rağmen, bu kaynakların yalnızca çok küçük bir bölümü (%7,4) feminist hareketlere ulaşmaktadır. 2015–2019 yılları arasında Global Fund for Women’a fon başvurusu yapan kadın hakları örgütlerinin yarısı fon alamamış; 2021 yılında AWID tarafından yapılan bir değerlendirme ise, Küresel Güney’deki kadın hakları ve feminist örgütlerin %48’inin yıllık bütçesinin 30.000 ABD dolarının altında olduğunu ortaya koymuştur (Alliance for Feminist Movements 2022 & AWID 2021a). Bu veriler, toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı bir gelecek inşa edebilmek için tüm ülkelerde feminist örgütlere ve hareketlere yapılan yatırımların acilen artırılması gerektiğini açıkça göstermektedir (Alliance for Feminist Movements, 2022).

Bu nedenle, kadın hakları örgütleri ve feminist hareketlerin perspektifinden durumu daha kapsamlı bir şekilde ortaya koymak için, resmi kalkınma yardımları ve filantropik kuruluşlar tarafından sağlanan fon desteklerinin daha derinlemesine incelenmesi yerinde olacaktır.

Resmî Kalkınma Yardımı (RKY)

Kadın hakları örgütleri ve feminist hareketlerin mali altyapısı büyük ölçüde RKY ve hayırsever vakıflar tarafından sağlanmaktadır. Ancak bu kaynaklar, çoğu zaman söz konusu yapıların finansal ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Toplam RKY’nin yalnızca %0,13’ü ve vakıf finansmanının %0,42’si doğrudan kadın hakları ve feminist örgütler için tahsis edilmektedir (AWID, 2021a). OECD’nin 2024 tarihli bir raporuna göre, kadın hakları örgütleri, hareketleri ve ilgili kamu kurumlarını desteklemeye yönelik RKY miktarı yaklaşık %29 azalmış; bu rakam 2019–2020 döneminde 891 milyon ABD doları iken, 2021–2022 yıllarında yıllık ortalama 631 milyon dolara düşmüştür (OECD, 2024a). Kadın bakanlıkları gibi devlet kurumlarına yönlendirilen fonlar hariç tutulduğunda bu düşüş çok daha belirgindir: 767 milyon dolardan 432 milyon dolara inerek yaklaşık %44’lük bir azalma yaşanmıştır (OECD, 2024a). Bazı destek alanları mevcut olsa da, özellikle Küresel Güney’deki taban örgütlenmeleri için fonlama ve kapsayıcılıkta ciddi boşluklar devam etmektedir (Deepak, 2023). Bu yetersiz fonlama, benzer fon sağlayıcıların fon verdikleri alanlar konusunda çoğunlukla grup olarak yön değiştirmeleriyle daha da ağırlaşmakta; özellikle şiddetin önlenmesi ve kadın hakları gibi alanlarda feminist örgütlerin etkisini sınırlamaktadır.

RKY ülkeleri mali desteklerini azaltırken (OECD, 2024a) ve diğer küresel fon sağlayıcıların toplumsal cinsiyet eşitliğine bağlılıkları zayıflarken (Rajvanshi, 2024),

feminist örgütlerin toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı ihtiyaçlarını karşılamak açısından özel sektör potansiyel bir kaynak olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak özel sektör ve feminist örgütler arasında kurulacak ortaklıklar da kendiliğinden ilerleyen bir süreç olmaktan henüz uzak olup, karşılıklı işbirliğini güçlendirecek müdahalelere ve diyalog kanallarına alan açılması gerekmektedir.

Özel Sektör Ortaklıkları

Feminist örgütlerin özel sektörle ortaklık kurma yönündeki temel motivasyonları, daha fazla fona erişim ve görünürlük kazanma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Ancak feminist aktivistler, bu tür işbirliklerinin feminist mesajların içeriğini boşaltabileceği ya da feminizmi yapısal ve toplumsal dönüşüm odaklı bir mücadele yerine, bireyci ve tüketime dayalı bir modele indirgeme riski taşıdığını dile getirmektedir (Willems, 2022). Feminist örgütler, kurumsal ortaklıklar sayesinde daha fazla kaynağa ve görünürlüğe erişebilir; ancak bu süreçte kendi ilke ve önceliklerinden taviz vermeleri de gerekebilir. Şirketlerin güç, nüfuz ve kaynaklar üzerindeki baskınlığı, feminist yapıları sistematik biçimde dışlayan bir hale gelebilir (Grosser, 2016).

Özel sektörün kadın örgütleriyle kurduğu fon ilişkisi büyük ölçüde KSS girişimleri üzerinden şekillenmektedir. Ancak bu yaklaşıma yönelik temel eleştiri, hesap verebilirliğinin artırılması için KSS girişimlerinin kadın örgütlerini yeni yönetim mekanizmalarına ve diyalog süreçlerine daha fazla dahil etmesi gerektiği yönündedir. (Grosser & Moon, 2005; Grosser & McCarthy, 2019).

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde uygulanan KSS yöntemleri, kadınların güçlenmesini bireysel başarı hikâyelerine indirgemekte ve bu süreçteki karmaşık güç ilişkilerini göz ardı etmektedir. Bu programlar, genellikle kadınlarla herhangi bir istişare yapılmadan, yukarıdan aşağıya biçimde dayatılmaktadır (McCarthy, 2017). Adrienne Roberts'a (2015) göre, "sınır ötesi şirket feminizmi", (transnational business feminism), kadınların güçlenmesini amaçlayan projeleri, yapısal eşitsizliklerle yüzleşmek yerine, kadınları ekonomik kaynak düzeyine indirgeyerek onların emeğini kâr elde etmenin bir yolu olarak çerçevelendirmektedir (Roberts, 2015). Bu yaklaşım, kadınların güçlenmesini şirketler için aynı zamanda bir ekonomik faydaya dönüştürmeyi amaçlamakta; toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kökenine inmekten ya da güç yapılarında dönüşüm yaratmaktan uzak durmaktadır (Calkin, 2016). Bu projeler, özellikle Küresel Güney'de toplumsal cinsiyet eşitliği çabası olmaktan ziyade yeni sömürgeci güç ilişkilerinin bir tezahürü olarak görülmektedir (Özkazanç-Pan, 2019). Bu nedenle, şirketlerin kadın örgütleriyle kurduğu ilişkiler, neoliberalizmin feminizmi kendi çıkarları doğrultusunda araçsallaştırması riskini taşımaktadır (Fraser, 2013; Prügl, 2015).

Feminist Fonlama Ekosistemi

Özünde feminist fonlama ekosistemleri, hibe alanların bağışçılara bağımlı ve onlara tâbi olduğu hiyerarşik bir yapıdan; tüm paydaşların karşılıklı bağımlılığına ve ilişkiselliğine dayalı, dinamik, birbirine bağlı, öğrenen, şeffaf, kesişimsel ve kapsayıcı bir ekosisteme geçiş idealini barındırır. Bu yaklaşım, mevcut güç dengesizliklerine

karşı durarak, feminist değerlerle uyumlu bir kaynak ilişkisi kurmayı ve fonlamayı dönüştürücü bir pratik olarak yeniden inşa etmeyi hedefler (Arutyunova, 2018; Miller ve Jones, 2019). Feminist fonlama ekosistemi, feminist hareketlere yönlendirilen kaynakların sürdürülebilirliğini önceler. Bu yaklaşım, bağışçıların önem atfettiği konular yerine, feminist hareketlerin ihtiyaç ve önceliklerini merkeze alan bir anlayışı benimser. Böylece fon ilişkisini yukarıdan aşağıya değil, toplumsal dönüşümün öznesi olan hareketlerin belirleyiciliğinde yeniden kurgular. AWID'in hazırladığı raporda da (Miller ve Jones, 2019) vurgulandığı gibi, feminist bir fonlama ekosisteminin inşasında tüm aktörler kritik bir rol oynamaktadır. Aktivistler, sistemleri eleştirel bakışla sorgulayarak, finansal akışları izleyerek ve ihtiyaçlarını karşılayan kaynakların yeniden dağıtımı için savunuculuk yaparak bu yapıya müdahil olabilirler. Ayrıca konulara parçalı olarak odaklanan ve proje bazlı destekleyen fon kaynaklarına karşı kesişimsel meselelere odaklanarak ortak mücadele alanları yaratabilirler. Bağışçılar ise hibe politikalarını feminist ve sosyal adalet değerleriyle uyumlu hale getirebilir, başka kaynaklardan fon yaratmak için savunuculuk yürütebilir, şeffaflık ile hesap verebilirliği sağlamak amacıyla stratejik ve mali karar alma süreçlerine feminist hareketleri doğrudan dahil edebilirler (Miller ve Jones, 2019).

Silva Türkiye Kadın Fonu tarafından gerçekleştirilen güncel bir çalışma da, Türkiye'deki kadın+ örgütlerinin perspektifinden benzer sonuçlara ulaşmakta; fonlama süreçlerinin açık şekilde

tanımlandığı, katılımcı biçimde planlandığı ve karşılıklı güçlenme, öğrenme ve dönüşüm ortamının sağlandığı bir zemin ihtiyacını vurgulamaktadır (Akduran Erol ve Aklar, 2023).

Kadın hakları ve feminist örgütlerin mevcut finansman akışları temelde üç ana başlıkta toplanmaktadır: Kurumsal fonlar, ticari gelirler ve dahil oldukları hareketin kendi ürettiği özerk finansman (Arutyunova, 2018). Kurumsal fonlara ve ticari gelire erişim, feminist hareketler için çoğu zaman kolay bir yol olmamakla birlikte özellikle sivil alanın daraldığı ve kadın hakları mücadelesinin kısıtlandığı dönemlerde daha da zorlaşmakta ve özerk finansman giderek daha kritik hale gelmektedir (Arutyunova, 2018). COVID-19 pandemisi, görece yeni bir finansman yöntemi olan özerk kaynak yaratma modellerinin yaygınlaşmasına önemli ölçüde katkı sunmuştur (AWID, 2021; Jones, 2022). "Özerk kaynak yaratma modelinin" hem politik hem de finansal gücü bu süreçte daha görünür hale gelmiştir (Dolker, 2019). Feminist hareket, uluslararası desteği de kullanarak çeşitli stratejiler aracılığıyla özerk kaynaklar yaratmıştır. Dış fonlarla çalışmanın aksine, özerk kaynaklar feminist hareketlere güçlenme, esneklik ve acil durumlara hızla cevap verme imkânı tanımıştır (Tesorio 2022). Bu sayede hareketler kendi gündemlerini belirleyebilmekte, acil meseleler karşısında hızlı yanıt verebilmekte, ittifaklar kurabilmekte ve yaratıcı kaynak geliştirme yöntemleriyle dayanışma ekonomisini güçlendirebilmektedir (AWID 2021b). Ancak, özerk finansmanın sınırlı mali kapasitesi, hareketlerin erişimini ve bununla bağlantılı olarak da toplumsal meşruiyetini kısıtlayabilmektedir (AWID 2021b).

Geleneksel gelir kaynaklarına alternatif olarak kadın fonları, genellikle topluluk odaklı çözümleri, katılımcı hibe modellerini ve feminist mücadelelere uzun vadeli bağlılığı önceliklendirmektedir (Arutyunova ve Clark, 2013). Bu fonlar, feminist grupların ihtiyaçlarını ve seslerini merkeze alarak yerleşik fon hiyerarşilerini tersine çevirmeyi hedeflemektedir (Miller ve Jones, 2019). Kadın fonlarının büyük kısmı toplumsal hareketlerden doğduğu ve hizmet sundukları topluluklarla bağlarını sürdürdüğü için, bu yapıların direnci, toplumsal cinsiyet adaletini savunan küresel hareketlerin faaliyetlerini sürdürebilmesi açısından kritik önem taşımaktadır (Fenomenal Funds, 2023). 2020 yılında kurulan ve kadın fonları, özel hayırseverlik kuruluşları ile Prospera Uluslararası Kadın Fonları Ağı'ndan (Prospera INWF) oluşan küresel bir girişim olan Fenomenal Funds, feminist fonlama ilkelerine⁴ dayanarak kadın fonları ile özel vakıfların karar alma süreçlerinde eşit güce sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır (Fenomenal Funds, 2023). Bu yaklaşım, feminist filantropiye duyulan ihtiyacı da açık bir şekilde ortaya koymaktadır (Daly ve Carrasco-Scherer, 2017).

Türkiye’de Feminist ve Hak Temelli Sivil Toplumun Mali Ortamına Kısa Bir Bakış

Türkiye’de köklü bir geçmişe sahip olan feminist hareket, bugün giderek daha da daralan bir sivil alan içerisinde artan zorluklarla karşı karşıyadır. Aynı zamanda, küresel düzeyde yükselen toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerle paralel olarak toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik karşıtlık da güç kazanmış; bu durum sıklıkla “toplumsal cinsiyet karşıtı tepki” (gender backlash)

olarak tanımlanmıştır. Bu tepki; kadınların ve LGBTİQ+ bireylerin haklarını hedef alan gerici uygulamaları, siyasi kutuplaşmayı, kısıtlayıcı yasaları ve toplumsal dışlamayı kapsamaktadır (Atay, 2024) ve bu süreç sivil alanın üzerindeki kısıtlamaların artmasıyla birlikte ilerlemektedir (Eldén ve Levin, 2018). Türkiye’deki sivil alanın karşılaştığı güncel zorluklara genel bir bakış, feminist hareketin mali sürdürülebilirliği konusundaki tartışmalar için önemli bir bağlam sunmaktadır.

Ekonomik zorluklar, feminist örgütleri sürdürülebilirlik yerine varlığını koruma önceliğiyle hareket etmeye zorlamakta, ekonomik dalgalanmalar ve siyasi baskılarla hedef alınmaları ise bu mali krizin etkisini daha da ağırlaştırmaktadır (Akduran Erol & Aklar, 2023). Türkiye’deki filantropi alanının kısıtlayıcı doğası, feminist örgütlerin karşılaştığı finansal sorunları daha da ağırlaştırmaktadır. Son yıllardaki bazı girişimlere rağmen, Türkiye’de filantropi hâlâ geleneksel biçimde yürütülmekte; bağışçılar ile hibe alanlar arasındaki güç dengesizlikleri, şeffaflık ve kapsayıcılığın sınırlı olması gibi sorunlar devam etmektedir. Hâkim hibe kültürü giderek daralan sivil alanı görmezden gelmekte; GONGO türü yapılar, bağımsız ve özerk STK’ların katılımını engelleyen katı idari ve mali engelleri devam ettirmektedir (Akduran Erol ve Aklar, 2023; Büyükgöze, 2023).

Finansal kısıtların ötesinde, STK’lar yoğun ve sık denetim uygulamaları, fonlara erişimin engellenmesi, kamu-sivil toplum toplantılarından dışlanma, keyfi gözaltılar ve kapatma süreçleriyle karşı karşıya kalmaktadır (Doyle, 2017; TÜSEV, 2023). Yeni

⁴ <https://astraeafoundation.org/wp-content/themes/astreae/microsites/feminist-funding-principles/index.html>

hukuki düzenlemeler, ceza miktarlarını artırmakta ve örgütler üzerinde ilave yaptırımlar getirmekte; bu da mali sürdürülebilirliği ciddi ölçüde zorlaştırmaktadır (TÜSEV, 2024). Ayrıca, sivil toplum kuruluşlarının meşru faaliyetlerini soruşturma ve cezalandırma kapsamına alabilecek yeni bir yasal düzenleme taslağı da gündemdedir (Amnesty International, 2024). Bu düzenleme kabul edilirse, Türkiye'deki sivil alan ciddi şekilde daralacak ve özellikle uluslararası fonlara erişim çok daha sınırlı hale gelecektir (TÜSEV, 2024). Bu zorlu ortamda; toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler, kadın düşmanlığı ve artan siyasal baskı, feminist ve LGBTİQ+ örgütleri daha da dışlar hale getirmektedir. Aynı zamanda, feminist hareketin finansal ihtiyaçları da giderek daha görünür hale gelmektedir. Bu görünürlük, feminist aktivistlerin hızla yoksullaşması ve siyasi hedef haline gelmeleriyle daha da belirginleşmiştir (Akduran Erol ve Aklar, 2023).

Uluslararası fon alan STK'lar, özellikle insan hakları, kadın hakları, LGBTİQ+ hakları, etnik/dini azınlıklar ve göçmenlerle ilgili çalışmalar yürüten yapılar, sıklıkla karalama kampanyalarının hedefi hâline gelmektedir. Bu örgütler ve onları destekleyen bağışçılar, terörle ilişkilendirilmekte ya da "yabancı ajan" olarak yaftalanmaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin vergi politikaları da STK'ların finansal gelişimini engellemekte; kâr amacı gütmeyen yapılar, ticari kuruluşlarla aynı şekilde vergilendirilmekte ve vergi muafiyeti STK'lar arasında oldukça keyfi bir biçimde dağıtılmaktadır. Vergi politikalarındaki bu şeffaflık eksikliği, mali destek olanaklarını

sınırlamakta; vergi teşviklerinden yalnızca birkaç örgüt yararlanabilmektedir. Ayrıca, STK'ların sürdürülebilirliğini ve gelişimini destekleyecek sistematik bir kamusal finansman mekanizmasının olmaması, bu yapıların toplumsal değişim yaratma kapasitesini sınırlandırmaktadır.

Feminist örgütler için fonlama ekosisteminde yukarıda tanımlanan tüm zorluklara ek olarak, son birkaç yıla; doğal afetler, ekonomik ve politik krizler ve kazanılmış haklara yönelik saldırılar damgasını vurmuştur. Türkiye'deki krizler neredeyse süreklilik kazanmış durumdadır. Feminist hareketin elde ettiği kazanımlara yönelik tehditlerin artması, insan hakları alanında yaşanan ve derinleşen sorunlar, rejimin giderek otoriterleşmesi, son yirmi yılın en sert ekonomik çöküşü ve 2023'te 11 ili etkileyen Şubat depremleri bu tabloyu daha da ağırlaştırmıştır.

Son olarak, Türkiye'de ulusal ölçekte faaliyet gösteren bir kadın fonu ya da feminist fonlama kuruluşu kurma girişimleri zaman içinde olmuş, ancak bu girişimler sürdürülebilir olamamıştır. Bu alandaki boşluk, 2022 yılına kadar herhangi bir resmi girişimle ele alınmamış; feminist örgütlerin ihtiyaçlarına yanıt verecek, sürdürülebilir ve harekete dayalı bir finansman mekanizmasının kurulmasına yönelik somut bir adım atılamamıştır.

BULGULAR

1. Türkiye’de Kadın Hakları ve Feminist Örgütlere Yönelik RKY Katkıları

2016–2022 döneminde İsveç’in Türkiye’ye RKY katkısı 133 milyon, Hollanda’nın 116 milyon, Fransa’nın 1,02 milyar, Almanya’nın 1,89 milyar ve AB Kurumlarının toplam 5,43 milyar ABD doları olmuştur (OECD, 2024b). İsveç ve Hollanda, Türkiye’deki kamu kurumlarına nadiren doğrudan fon sağlarken; Almanya ve Fransa’nın RKY katkılarının büyük bir kısmı göç ve altyapı projeleri kapsamında kamu kurumlarına yönlendirilmiştir. AB Kurumları tarafından sadece 2016 yılında 2,65 milyar ABD doları ödeme yapılmıştır, bu ödemenin Türkiye-AB Göç Mutabakatı çerçevesinde yapılan ödeme olduğu tahmin edilmektedir.

Sida, 1998–2024 yılları arasında Türkiye’de toplam 186 milyon ABD doları dağıtmış; bu fonun %51,21’i (95,29 milyon ABD doları) sivil topluma, %12’si ise (22,32 milyon ABD doları) doğrudan feminist örgütlere⁵ aktarılmıştır (Openaid 2024).

Türkiye’de Sida, 2005 yılından bu yana feminist örgütlere fon sağlamaktadır. Feminist örgütlere ayrılan yıllık toplam fon oranı yıllar içinde değişkenlik göstermiştir. 2024 yılında toplam fonun %16’sı feminist örgütlere yönlendirilmişken, 2023’te bu oran %8 olmuştur. Önceki yıllarda ise bu oran 2022’de %23, 2021’de %21, 2020 ve 2019’da %17, 2018’de %9, 2017’de %8, 2016’da %15 ve 2015’te %18 olarak gerçekleşmiştir. Daha önceki yıllarda feminist örgütler 2014’te %11, 2013’te %10, 2012’de %6, 2011’de %9, 2010’da %11, 2009’da %8, 2008’de %9, 2007’de %12, 2006’da %6 ve 2005 yılında %10 oranında fon almıştır (Openaid 2024).

Benzer bir veri seti mevcut olmadığından, Hollanda için bu düzeyde detaylı bir analiz yapılamamıştır. Ancak Hollanda Büyükelçiliği tarafından yürütülen Matra ve İnsan Hakları Hibe Programları kapsamında yıllık ortalama 1,5 milyon Avro tutarındaki desteğin yaklaşık %50’sinin kadın hakları çalışmalarına ayrıldığı ifade edilmiştir⁶.

Sivil toplum tarafından oluşturulmuş toplumsal cinsiyetle ilgili girişimlere yönlendirilen RKY fonlarının tahsisine odaklanıldığında, ülke bazındaki toplam fon miktarları Almanya ve Fransa’ya kıyasla belirgin şekilde daha düşük olmasına rağmen, İsveç ve Hollanda kadın ve feminist örgütlere en fazla katkı sağlayan ülkeler olarak öne çıkmaktadır. Nitekim İsveç, feminist dış politikasını ilan etmesinden sadece bir yıl sonra, 2015’te Türkiye’ye yönelik toplumsal cinsiyet eşitliğini “öncelikli hedef” olarak sınıflandırdığı destek kapsamında şimdiye kadarki en yüksek tutarla 3,8 milyon ABD doları tahsis etmiştir (OECD 2024c).

1.1. Türkiye’nin Orta-Üst Gelirli Ülke Sınıflandırması: Kazanç mı Kayıp mı?

Türkiye’nin “üst orta gelirli ülke” olarak sınıflandırması, RKY fonlarına dair konumunu önemli ölçüde etkilemektedir. Uluslararası bağışçıların ülke düzeyindeki gelir odaklı sınıflandırmaları, Türkiye’yi feminist ve kadın hakları alanındaki önemli fon kaynaklarının dışında bırakmaktadır. Buna güncel bir örnek Hollanda’nın sağladığı fonlar arasından verilebilir. Hollanda, feminist dış politikasını

⁵ Sida’ya dair verilen tüm bilgiler Openaid isimli platformda sunulan veriler üzerinden oluşturulmuştur.

⁶ Hollanda Büyükelçiliği ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler.

ilan ettikten sonra kadın ve feminist örgütlere yönelik küresel özel hibe programları başlatmıştır. Ancak bu programların coğrafi odak alanına Türkiye dâhil edilmemiştir; zira Türkiye bu bağlamda artık “gelişmiş ülke” olarak sınıflandırılmaktadır.

Aynı zamanda, Türkiye bağışçı ülke pozisyonuna da geçiş yapmış; Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) aracılığıyla kalkınma projeleri yürütmeye başlamıştır. Türkiye’nin hem yardım alan hem de donörlük kapasitesi geliştiren bir ülke olarak çift yönlü konumlanması, küresel kalkınma çerçevesindeki rolünü daha karmaşık hale getirmektedir.

Ekonomik göstergelere göre Türkiye üst orta gelirli ülke olarak sınıflandırılrsa da, toplumsal cinsiyet eşitliği alanındaki gelişimi bununla örtüşmemektedir. 2024 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi’ne göre Türkiye, 146 ülke arasından sondan 20. sırada yer almakta; Nijerya, Gambiya ve Senegal gibi ülkelerin gerisinde kalmaktadır. Ekonomik sınıflandırma ile toplumsal cinsiyet eşitliği gerçeklikleri arasındaki bu ciddi uçurum, kalkınma ihtiyaçlarının değerlendirilmesinde yalnızca gelir temelli ölçütlerin yeterli olmadığını ortaya koymaktadır.

RKY fonlarının Türkiye’ye ulaşmasında küresel önceliklerdeki değişimler de önemli bir kısıtlayıcı olmuştur. Ukrayna, Filistin ve Sudan’daki savaşlar, kaynakların acil insani müdahalelere yönlendirilmesine yol açmış; bu krizler daha acil ihtiyaçlar doğurduğu için Türkiye gibi ülkeler daha geri plana itilmiştir. RKY fonlarının gelecekte Türkiye’ye yönelik

olarak daha da azalacağı öngörülmektedir.

Türkiye’nin sınıflandırılmasıyla ilgili olarak, Türkiye BM Kadın Birimi, ülkeye gelen kalkınma odaklı yardımların diğer RKY alıcısı ülkelerle aynı düzeyde olmadığını teyit etmektedir. Ancak RKY fonlarında yaşanan düşüş, sahadaki ihtiyaçların bittiği anlamına gelmemektedir ve birçok küresel hedef hâlâ karşılanmamıştır. BM Kadın Birimi’nin 2024 Toplumsal Cinsiyet Görünümü (Gender Snapshot) raporu, toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşmak için acil eylem gerektiren bir dönemde olunduğuna dikkat çekmektedir. Bu kritik süreçte RKY desteklerinin daralması, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çabaları doğrudan etkilemektedir. BM Kadın Türkiye, RKY fonlarındaki düşüşün, feminist örgütler açısından yalnızca program uygulamalarını değil, aynı zamanda var olma mücadelelerini de zorladığını vurgulamıştır. Özellikle de toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerinin yükseldiği bu dönemde, yerel örgütlere ulaşan ve toplumsal cinsiyet savunucuları arasındaki küresel bağları güçlendiren kesintisiz mali desteğin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, RKY kararları ile değişen jeopolitik gündemler arasındaki yakın ilişki, geçmişten bu yana dış kaynaklardan destek almış örgütleri daha kırılgan hale getirmektedir.

1.2 Türkiye’de RKY Sağlayıcılarının Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Farklı Yaklaşımları

Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın haklarının RKY sağlayıcıları tarafından nasıl önceliklendirildiği büyük ölçüde farklılık

göstermektedir. İsveç, Hollanda ve Avrupa Birliği, toplumsal cinsiyet eşitliğini yardım stratejilerinin merkezine yerleştirirken; Almanya ve Fransa gibi ülkeler bu konuda daha duruma göre şekillenen bir yaklaşım benimsemektedir. Almanya, politika belgelerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine yer vermekle birlikte, bunu RKY çerçevesine tutarlı bir biçimde entegre etmemekte; toplumsal cinsiyet eşitliğini göç ve altyapı gibi daha geniş kalkınma hedeflerinin gerisinde tutmaktadır. Buna karşılık Hollanda, merkezi olmayan RKY fonlarının önemli bir kısmını (%40–50) kadın hakları konularına yönlendirmekte ve bu yaklaşımını feminist dış politikası ile uyumlu şekilde sürdürmektedir. Fransa da toplumsal cinsiyetle ilişkili girişimleri desteklemekte; özellikle çok sektörlü yardım programları üzerinden bu desteği sağlamaktadır, ancak fonlama süreçlerine ilişkin şeffaflık hâlâ sınırlıdır.

Görüşmelere katılan bazı katılımcılara göre, bu alanda güçlü bir savunuculuk aktörü olan İsveç'in politika yöneliminde olası bir değişiklik, Türkiye'deki feminist örgütler için genel olarak çekirdek fonların uzun vadeli sürdürülebilirliği açısından belirsizlik yaratabilir ve bu da örgütlerin sürekliliğini ve etki kapasitesini riske sokabilir. Türkiye BM Kadın Birimi de, son yıllarda yalnızca ulusal değil küresel düzeyde de artan toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerinin etkisi, fon olanaklarının daralması ve sivil özgürlükler üzerindeki kısıtlamaların, kadın örgütlerinin çalışmalarını doğrudan etkilediğini teyit etmektedir. Bu nedenle, kadın örgütleri ve sivil toplumla kurulan ortaklıkların, mevcut kısıtlamaların etkisini azaltmada hayati bir rol oynadığını belirtmektedirler⁷.

1.3 Hibe Süreçlerinde Şeffaflık

Türkiye'de RKY sağlayıcılarının hibe tahsisi ve yönetiminde şeffaflık düzeyi değişkenlik göstermekte; bu süreçler çoğu zaman siyasi ve stratejik önceliklere göre şekillenmektedir. Hollanda ve Fransa⁸, son dönemde fon dağıtımlarında daha az şeffaf bir yol izlemiş ve bu değişimi, STK'ların güvenliğini sağlama gerekçesiyle açıklamışlardır. Ancak bu yaklaşım, STK'ların şeffaflık konusunda kendi kararlarını bağımsız biçimde verebilme kapasitesini sınırlamaktadır. Almanya ise bu konuda farklı bir yol izleyerek bir Transparenz Portal⁹ (Şeffaflık Portalı) üzerinden bir takım bilgileri paylaşmaktadır. İsveç'in OpenAid platformu ise iyi bir uygulama örneği olarak öne çıkmakta; çok yıllık RKY tahsisleri ve feminist örgütlere sağlanan fonlar dâhil olmak üzere, detaylı ve erişilebilir veriler sunmaktadır. Diğer dikkat çekici bir örnek ise, Türkiye'de AB fonlarının STK'lara aktarımını izlemeye olanak tanıyan merkezi çevrimiçi¹⁰ sistemdir; bu sistem, mali akışları izleyebilme imkânı sunabilmektedir.

1.4 Feminist Dış Politikanın Etkisi

RKY bağışçısı devletlerin feminist dış politikalarını Türkiye bağlamında hayata geçirme biçimleri arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. FDP, bağışçı devletlerin dış yardımlarında toplumsal cinsiyet eşitliğini anaakımlaştırması ve yapısal dönüşüm sağlama vaadi taşır. Çoğu FDP uygulayıcısı devlet küresel ölçekte esnek finansman taahhüdünde bulunsa da, bu taahhütlerin Türkiye'de hayata geçirilme oranı oldukça düşüktür; hâlâ büyük ölçüde katı, proje odaklı fonlama modelleri hâkimdir.

⁷ BM Kadın Türkiye ile yapılan görüşmeden elde edilen bilgiler.

⁸ data.aide-developpement.gouv.fr

⁹ <https://www.transparenzportal.bund.de/en/>

¹⁰ <https://www.cfcu.gov.tr/tr/ihale-arama>

İsveç dışında, büyükelçilikler veya kalkınma ajansları eliyle yürütülen fonlama pratiklerinin FDP'den doğrudan etkilendiğine dair açık bir kanıt bulunmamaktadır.

Türkiye bağlamında, FDP'nin kalkınma yardımları üzerindeki etkisinin sekiz yıllık bir sürede izlenebildiği tek örnek İsveç'tir. İsveç'in uygulaması, FDP'nin somutlaştırılması açısından önemli dersler ve iyi uygulama örnekleri sunmuştur. Ancak İsveç'in FDP'den çekilmesi, dış politikasında ve küresel olarak kalkınma yardımı stratejisinde ciddi bir değişikliğe yol açmış; bu kapsamda 2 Şubat 2024'te yeni bir sivil toplum işbirliği stratejisi benimsenmiştir¹¹. Bu yeni strateji ile beraber Sida, Türkiye'deki bazı uzun vadeli sivil toplum ortaklıklarını (birkaç istisna dışında) askıya almıştır. İsveç'in kalkınma yardımları konusundaki strateji değişimi kaynaklı olarak finansman önceliklerinin netleşmemesi, Türkiye'deki feminist örgütler açısından da önemli belirsizlikler yaratmıştır. Bu belirsizlik Türkiye'de şimdiden etkisini göstermiş; örneğin bir süredir Sida tarafından desteklenen Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği'nde işten çıkarmalar yaşanmıştır¹². Ukrayna'daki savaş gibi süregelen jeopolitik gelişmelerin de Sida'nın fonlama stratejilerini etkilemesi beklenmektedir. 2014'te ilan edilen İsveç FDP'si herhangi bir özel fon hedefi belirlememiş olsa da, 2015 yılında Türkiye'ye "öncelikli hedef" kategorisinde toplumsal cinsiyet eşitliği için tahsis ettiği RKY miktarı 3,8 milyon ABD doları ile 2009–2022 dönemindeki en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Bu zirve, FDP'nin somut etkisinin göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Fransa, kalkınma işbirliği politikaları kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliği ile bağlantılı özel finansman hedefleri belirlemiştir. 2020'de Feminist Örgütlere Destek Fonu'nun (Support Fund for Feminist Organisations) kurulması, Fransa'nın feminist örgütlere doğrudan destek sunma yönündeki taahhüdünü göstermektedir. Ancak bu fon Türkiye'yi kapsamadığı için bu taahhütlerin somut etkisi henüz gözlemlenememektedir.

Almanya'nın FDP ve feminist kalkınma kılavuzları, tüm insani yardım faaliyetlerinin toplumsal cinsiyete duyarlı biçimde sunulmasını hedeflemektedir. Ancak yapılan görüşmelere göre, bu hedefler hâlâ soyut kalmakta ve ölçülmesi güç olmaktadır. Kılavuzlar İstanbul Sözleşmesi'ne atıf yapmakta ve önemini vurgulamaktadır; ancak bu taahhütlerin Türkiye bağlamındaki pratik uygulamaları sınırlı görünmektedir. Almanya'nın dış politikası kadınların çıkarlarını tanımakla birlikte, sistemik dönüşüme dair geniş ölçekli hedefler henüz somutlaştırmamıştır. Bu durum, yalnızca politika belgelerine değil, uygulanabilir somut stratejilere de ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır.

Hollanda, FDP'si doğrultusunda Türkiye'de iki stratejik ortaklık başlatmış ve dört kadın hakları istişare toplantısı düzenlemiş, bu bölgesel istişareler ile ülke genelindeki kadın örgütleri ve bağımsız feminist yapılarla doğrudan temas kurarak kadın haklarına destek konusunda kararlılığını göstermiştir. Hollanda'nın Dışişleri Bakanlığı çalışanlarına yönelik FDP yönergeleri mevcut olmakla

¹¹ <https://www.openaid.se/en/contributions/SE-0-SE-6-17014>

¹² <https://cinselsiddetlemucadele.org/2024/12/27/cinsel-siddetle-mucadele-derneginden-bilgilendirme/>

birlikte, kamuya açık değildir. Kadın hakları FDP öncesinde de fonlama öncelikleri arasında yer alsa da, FDP bu alanın daha geniş faaliyetlere entegre edilmesini kolaylaştırmış ve artırmıştır. Hollanda, FDP kapsamında açıkça tanımlanmış finansman hedefleri belirlememekte; bunun yerine, toplumsal cinsiyet eşitliğini tüm faaliyetlerde anaakımlaştırmaya odaklanmaktadır. Bu yaklaşım, fon tahsisleri ile doğrudan ilişkilendirilmeden uygulanmaktadır.

Avrupa Birliği, doğrudan bir FDP çerçevesinde hareket etmemekte; toplumsal cinsiyetle ilgili hedefleri, kapsamlı Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı III (GAP III) ve Ülke Düzeyinde Uygulama Planı (Country Level Implementation Plan-CLIP) aracılığıyla uygulamaya koymaktadır. Bu planlar, toplumsal cinsiyet eşitliği ilkeleriyle uyumlu şekilde yapılandırılmıştır. GAP III, beş temel eylem ayağı çerçevesinde ilerlemekte ve önemli bir taahhüt içermektedir: 2025 yılına kadar AB dış ilişkilerinde başlatılacak yeni proje ve programların %85'inin toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlenmesine katkı sunması hedeflenmektedir¹³.

1.5 BM Ajanslarıyla İşbirliğini Tercih Etme Eğilimi

Türkiye bağlamında RKY fonlamasına dair bir diğer kritik mesele, bu fonların giderek daha fazla şekilde yerel örgütlere doğrudan aktarılacak yerine Birleşmiş Milletler (BM) ajansları aracılığıyla yönlendirilmesidir. AB Türkiye Delegasyonu, Türkiye'de Kadın Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Gelişmesi için Sivil Toplum Kuruluşlarının ve Çok aydaşlı Ortaklıkların Güçlenmesi" gibi projelerde

BM Kadın Birimi ile işbirliği yapmaktadır ve bu kapsamda örneğin adı geçen projede üç yıl süresince 4,5 milyon Avro hibe sağlamıştır. Sida da Türkiye'de birden fazla BM kurumunu desteklemektedir. Desteklerde sürekli bir yükselişten bahsetmek mümkün olmasa da, Sida'nın desteklediği BM ajanslarına aktardığı fonlar 2022'de toplam fonlarının %34'ünü oluştururken, bu oran 2023'te %46'ya yükselmiştir (OpenAid 2024). AB Türkiye Delegasyonu, BM Kadın Birimi'ni; büyük ölçekli finansman yönetimi konusundaki uzmanlığı, farklı taban örgütleriyle ilişki kurabilme kapasitesi ve siyasi bazı dengeleri sağlayabileceğine inancı nedeniyle önemli bir ortak olarak görmektedir.

Hollanda ise genel olarak doğrudan STK'ları desteklemeyi tercih etmekte ve aracı kurum olarak BM ajanslarına yönelme ve onları destekleme konusundaki tavrı süreklilik göstermemektedir. Ancak bazı özel durumlarda, özellikle merkezi mekanizmalar aracılığıyla BM ajanslarını fonlamaktadır. Bununla birlikte, yerel ve ulusal örgütleri hedeflemesi gereken Matra Programı kapsamında, geçmişte belirli niş projeler için çeşitli BM ajanslarını da desteklemiştir. Fransa ve Almanya ise BM ajanslarına proje bazlı destek sağlamakta olup, onları ana hibe dağıtıcı kurumlar olarak aracılaştırmamaktadır. Bağışçılar, BM ajanslarına duydukları güveni; bu kurumların kapsamlı izleme, değerlendirme ve raporlama sistemleri aracılığıyla fonlama hedeflerine uygunluk ve şeffaflık sağlayabilme yetkinlikleri üzerinden gerekçelendirmektedir. Ayrıca, BM ajansları; RKY sağlayıcılar için operasyonel kapasiteleri, kurulu ağıları,

¹³ https://www.eeas.europa.eu/eeas/gender-action-plan-iii-towards-gender-equal-world_en

kaynak tahsisindeki tarafsız yaklaşımları ve çoklu politika düzeylerinde etkileşim kurabilme becerileri ile öne çıkmaktadır.

Türkiye BM Kadın Birimi, bu hibe dağıtım görevini, küresel olarak belirlenmiş üç temel yetki alanından biri olan Uygulama Destek Rolü (Operational Mandate) çerçevesinde ve kendi stratejik öncelikleri doğrultusunda yürüttüğünü ifade etmektedir. BM Kadın Birimi'nin en güncel çalışmalarından biri, 2021–2024 arasında AB Türkiye Delegasyonu finansal desteğiyle hayata geçirilen "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İçin Güçlü Bir Sivil Alan Projesi"dir. Bu proje kapsamında 49 STK'ya mali destek sağlanmıştır. BM Kadın Birimi, STK'larla olduğu kadar merkezi yönetim ve yerel yönetim kurumları ile de çeşitli projeler yürütmektedir. Bu süreçte siyasi, ekonomik ve sosyal koşullar ile bunlara bağlı politik risklerin farkında olarak ve uzun vadeli projeksiyonlarla ilerleyerek bu riskleri stratejik bir şekilde yönetmektedirler.

BM ajanslarının ve üçüncü taraf aktörlerin alt-hibe mekanizması olarak kullanılmasına yönelik eleştirilere yanıt olarak, Türkiye BM Kadın Birimi bu yöntemin gerekçelerinden birinin fonlara erişimi artırmak olduğunu belirtmiştir. AB Türkiye Delegasyonu ve büyükelçilikler tarafından sağlanan hibelerin, özellikle proje yazma kapasitesi ve yabancı dil yeterliliği gibi kriterler nedeniyle, yalnızca belirli bir örgüt grubunun bu kaynaklardan faydalanabilmesine yol açtığı ifade edilmiştir. Bu engeller, özellikle küçük ölçekli ve yeni kurulan yerel STK'ların kaynaklara erişimini ciddi ölçüde kısıtlamaktadır. BM Kadın Birimi

bir kurum olarak feminist savunuculuktan doğduğu için, özellikle Türkiye bağlamında sivil toplumla arasındaki ilişki—özellikle kadın hareketi ve feminist aktivistlerle olan bağ—süreklilik arz eden ve organik bir yapıdadır. Kurumdaki pek çok çalışan da aktivist geçmişe sahip olup hareketle ilişkisini sürdürmektedir. Yapılandırılmış katılım, önceliklerin belirlendiği ve buna karşılık gelen destek yöntemlerinin planlandığı düzenli toplantılar yoluyla gerçekleşirken; en resmileşmiş işbirliği biçimi olan mali ve teknik destek ise şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri doğrultusunda yapılan açık çağrılar aracılığıyla sağlanmaktadır.

1.6 Zorlayıcı Kısıtlamalarla Baş Etmek: RKY Bağışçılarının Türkiye'nin Toplumsal Cinsiyet Politikaları ile Etkileşimi

Feminist örgütlerin kısıtlayıcı bir siyasi ortamda karşılaştığı zorlukların farkında olmalarına rağmen, çoğu RKY sağlayıcısı anlamlı toplumsal etki yaratmak için devletle diyalog, müzakere ve işbirliğinin önemini vurgulamaktadır. AB Türkiye Delegasyonu, toplumsal cinsiyet odaklı projeleri desteklemeye devam etmekte ve "Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Planlama ve Bütçeleme" konulu projesini, hükümetin terminolojik¹⁴ tercihlerine yanıt olarak "Türkiye'de Kadın-Erkek Eşitliğine Duyarlı Planlama ve Bütçelemenin Uygulanması" şeklinde çevirmiştir. Bu değişiklik, dışarıdan; AB tarafından başlatılmış bir yeniden çerçeveleme değil, hükümetle uyum amacıyla yapılan bir uyarılama olarak değerlendirilmektedir. Almanya, diplomatik

¹⁴ https://ab.gov.tr/turkiyede-cinsiyet-odakli-planlama-ve-butceleminin-uygulanmasi_52223.html

diyalogu teşvik etmekte; örneğin İstanbul Sözleşmesi'ni resmi görüşmelerde gündeme getirmekte olduğunu ifade etmektedir. Fransa ise sivil toplumu önceliklendirerek bu aktörlerle etkileşimini sürdürebilmek adına dilini uyarladığını belirtmektedir. Hollanda da benzer şekilde, toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek amacıyla resmi diyaloglar, diplomasi ve savunuculuk faaliyetleri yürütmekte ve Türkiye'deki karar alıcılarla yapılan görüşmelerde kadın haklarını ve kadına yönelik şiddetle mücadeleyi gündeme getirmektedir.

Özetle bağışçılar, sivil toplumu desteklemeye ve diplomatik diyalogları sürdürmeye odaklanmaktadır. Ancak mevcut siyasi iklimin, bu çabaların etkisini önemli ölçüde sınırladığı anlaşılmaktadır.

1.7 Feminist Örgütler İçin Çekirdek Fonlamaya Dair Zorluklar ve Tartışmalar

Çekirdek fonlama, insan kaynakları, kira, idari giderler gibi genel operasyonel faaliyetleri kapsayan mali destek biçimi olarak, feminist örgütlerin sürdürülebilirliği ve uzun vadeli etkisi açısından hayati bir kolaylaştırıcıdır. Ancak RKY sağlayıcı ülkelerin çekirdek fonlamaya ilişkin tutumları; hesap verebilirlik kaygıları, prosedürel kısıtlar ve değişen politika öncelikleri gibi etkenlerle farklılık göstermektedir.

AB Türkiye Delegasyonu'nun çekirdek fonlama sağlamaya dair kurumsal bir kısıtlaması bulunmamaktadır. Ancak insan kaynağı yetersizliği ve örgütlerin tabi tutulacağı karmaşık ihale ve hibe süreçleri nedeniyle, BM Kadın Birimi gibi BM ajansları ve diğer aracı

kurumlarla çalışmayı tercih etmektedir. BM Kadın Birimi gibi araçlar çekirdek fonlamayı kolaylaştırabilse de, bu yaklaşım hâlâ AB prosedürleri ve bağışçıların proje odaklı finansman öncelikleriyle sınırlanabilmektedir. Yine de, proje bazlı fonlamanın baskın olduğu mevcut yaklaşıma rağmen, AB Türkiye Delegasyonu bu işbirlikleri kapsamında çekirdek fonlamanın artırılması için çeşitli yollar araştırmaktadır.

Fransa, çekirdek fonlamanın önemini kabul etmektedir. Ancak bu tür bir desteğin uygulanabilmesi için Fransa'daki kalkınma yardımı mevzuatında değişiklik yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu durum, kısa vadede adım atılmasını zorlaştırmaktadır. Hollanda'da kalkınma yardımları kapsamında çekirdek fonlama yapılmasının, Hollanda'daki kamuoyu nezdinde tepkiyle karşılanabileceği, küçük çaplı bir usulsüzlüğün dahi büyük bir krize yol açabileceği ve diğer fon kaynaklarını tehlikeye atabileceği ifade edilmiştir. Hollanda tarafından sağlanan RKY fonları için geçtiğimiz 20 yıl boyunca çekirdek fonlamaya yönelik ısrarlı talepler gündemde olsa da, son hükümet değişikliğiyle birlikte ve Sida'nın bu modelden uzaklaşmasının ardından, Hollanda'nın Türkiye'de çekirdek fon sağlaması daha da düşük bir ihtimal haline gelmiştir.

1.8 RKY Sağlayıcılar Arasındaki Koordinasyon ve İletişim

Toplumsal cinsiyet odaklı RKY sağlayıcıları arasında kurulacak güçlü bir koordinasyon, hem etkiyi artırmak hem de kaynak tahsisini daha verimli kılmak açısından kritik öneme sahiptir. AB Türkiye Delegasyonu Toplumsal

¹⁴ https://ab.gov.tr/turkiyede-cinsiyet-odakli-planlama-ve-butcelemenin-uygulanmasi_52223.html

Cinsiyet Odak Kişisi tarafından koordine edilen *Toplumsal Cinsiyet Donörleri Çalışma Grubu (GDWG)*¹⁵ bu anlamda umut vadetmektedir. Ancak stratejilerin, takvimlerin ve uygulamaların uyumlanması açısından hâlâ uzun bir yol bulunmaktadır. Ayrıca bu gruba koordine eden kişinin pozisyonunun AB Türkiye Delegasyonu içerisinde kalıcı bir pozisyon olmaması ve dış fonlamaya bağlı oluşu (son 2 yıl için İsveç tarafından fonlanmıştır), AB'nin ulusal düzeyde toplumsal cinsiyet politikalarına kurumsal olarak yeterli kararlılık sergilemediği yönünde bazı kaygılar doğurabilir.

GDWG'nin varlığı, donörler arasında daha iyi bir koordinasyonun önünü açabilir; feminist örgütler için başvuru süreçlerindeki tekrarları azaltabilir ve hibe süreçlerini sadeleştirebilir. Bu grup; bilgi paylaşımını artırarak ve fonlama takvimlerini uyumlandırarak, hibe alan örgütlerin idari yükten çok program uygulamasına odaklanmasına katkı sunabilir. Ancak uzun vadeli bir taahhüt ve AB hibe mekanizmalarına yapısal bir entegrasyon sağlanmadan, GDWG'nin toplumsal cinsiyet odaklı sürdürülebilir RKY stratejilerini şekillendirmedeki etkisi belirsiz kalabilir.

2. Türkiye'deki Özel Sektörün Feminist Fonlama Ekosistemine Katkısı: Kurumsal Bağış ve Filantropi Potansiyeli

Bu bölüm, Türkiye'de özel sektörün feminist örgütleri fonlamasına dair mevcut durumu ele almaktadır. Bu bölümde yapılan değerlendirmeler; STK'ları çeşitli finansal yollarla; kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) işbirlikleri, şirket vakıfları ya da farklı bağış

modelleri aracılığıyla—destekleyen özel sektör kurumlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır.

2.1 Özel Sektör Kurumlarının Filantropi ve Fonlama Yaklaşımı

Kadın haklarına ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik saldırıların artmasına dair farkındalık yükselmekle birlikte, Türkiye'deki ağır ekonomik koşullar, feminist örgütlere sağlanacak finansal desteğin etkisine dair belirsizlik yaratmaktadır. Bu tür fonların gerekliliği konusunda genel bir fikir birliği bulunsa da, ekonomik istikrarsızlık özel sektör aktörlerinin feminist/toplumsal cinsiyet odaklı yeni yatırımları ve bu alanı finansal olarak destekleme girişimlerini de başlatmasını zorlaştırmaktadır. Bu finansal baskının, 2025 itibarıyla KSS bütçelerinde kesintilere yol açması beklenmektedir.

Buna ek olarak, Türkiye'de giderek güçlenen toplumsal cinsiyet karşıtı hareket, iktidarın "toplumsal cinsiyet" kavramına yönelik tahammülsüzlüğü ve kamu kurumlarının resmi söyleminden bu kavramın çıkarılması gibi gelişmelerle sertleşen siyasal iklim, özel sektörün feminist örgütleri açık ve şeffaf bir şekilde fonlamasını zorlaştırmaktadır. Özel sektör aktörleri, hükümet politikalarına karşı bir pozisyonda algılanma ya da kamuoyunda hedef alınma ihtimali nedeniyle feminist örgütlere açık destek vermekte tereddüt etmektedir. İtibar riskleri, denetimlere takılma endişesi veya devlet kurumlarıyla olan iş ilişkilerinin zarar görme ihtimali gibi sebepler, şirketlerin feminist yapılarla doğrudan ortaklık kurmaktan uzak durmasına yol açmaktadır. Bu mesafeli duruş, feminist örgütlerle işbirliği olanaklarını ciddi biçimde

¹⁵ Toplumsal Cinsiyet Donörleri Çalışma Grubu, Türkiye'deki AB Delegasyonu, Almanya Büyükelçiliği, İsveç Kalkınma Ajansı Sida (Türkiye), Norveç Büyükelçiliği, Birleşik Krallık Büyükelçiliği ve Hollanda Büyükelçiliği temsilcilerinden oluşmaktadır. Daha önce aktif olmayan bu grup, bir yıl önce İsveç tarafından görevlendirilen ve finanse edilen Toplumsal Cinsiyet Odak Kişisi Amra Levnjak'ın atanmasıyla yeniden canlandırılmıştır. Levnjak, toplumsal cinsiyet alanında çalışan hak temelli sivil toplum örgütleriyle ilişkilerin güçlendirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Ancak bu pozisyon olağan bir AB görevi olmadığından, sürekliliği garanti altında değildir.

daraltmakta; örgütlerin finansal kırılganlığını artırmakta ve özel sektörün toplumsal cinsiyet eşitliği girişimlerine katkı sağlama kapasitelerini sınırlamaktadır.

Türkiye’de, dünyadaki diğer örneklerle kıyaslanabilecek ölçekte büyük çaplı filantropik vakıflar bulunmamaktadır. Türkiye’deki kurumsal bağışçılığa dair en dikkat çekici bulgu, aralarında Avrupa’da en zengin vakıflar sıralamasına girenler de dahil olmak üzere bir grup holdingin kendi ilişkili vakıfları ya da kuruluşları aracılığıyla kendi ekosistemlerini (kapalı devre bir sistem) oluşturduğu tespitidir. Yapılan bağışlar ve sosyal yatırımlar büyük ölçüde bu kendi iç ekosistemleriyle sınırlı kalmaktadır.

Uluslararası filantropi kuruluşları ve benzer kurumlar, ulusal düzeydeki vakıfların stratejik gelişimini desteklemede kritik bir rol oynamaktadır. Alandaki eğilimleri küresel olarak izleme ve bilgi paylaşımını teşvik etme yoluyla, bu yapılar toplumsal cinsiyet eşitliği alanındaki fonlama stratejilerinin şekillendirilmesine katkı sunmaktadır.

2.2 Sosyal Yatırımların Toplumsal Cinsiyet Eşitliğiyle İlişkisi

Özel sektör kurumlarının yatırım yapmayı tercih ettiği konular incelendiğinde; yüksek görünürlüğe sahip, hızlı etki yaratabilen ve yüksek geri dönüş potansiyeli olan meselelerin önceliklendirildiği görülmektedir. Bu kurumlar, yatırımlarını stratejik ve politik bir hassasiyetle yapmayı tercih etmektedirler. Birçok holding ve şirket vakfı, sosyal yatırımlarını ağırlıklı olarak eğitim ve sağlık

alanlarına yönlendirmekte; toplumsal cinsiyet eşitliği temasını ise bağımsız bir mesele olarak değil, daha geniş KSS ilkeleri çerçevesinde ele almaktadır. Bazı özel sektör kurumları ise, kadına yönelik şiddetle mücadele, işyerinde eşitlik ve kadın istihdamının desteklenmesi gibi toplumsal cinsiyet odaklı meselelere odaklanmaktadır¹⁶. Ancak kürtaj hakkı, cinsel sağlık, cinsel yönelim ve cinsel kimlik gibi konular, politik hassasiyetler nedeniyle genellikle gündem dışında bırakılmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik girişimlerinin özel sektör kurumlarındaki tarihsel gelişim süreci incelendiğinde, şirket ve vakıf temsilcileri bu duyarlılığın kökenini sıklıkla kurucuların konuya verdiği öneme bağlamaktadır. Özellikle aile şirketlerinde, ailenin merkezinde veya lider pozisyonda yer alan bir kadın figürünün bu alana öncülük etmesi, kurumda toplumsal cinsiyet duyarlılığının gelişmesini sağladığı düşünülmektedir. Yönetim kurullarında yer alan kadınlar da zaman zaman kişisel varlıklarını bağışlayarak bu tür çalışmalarını desteklemişlerdir.

Sürdürülebilirlik taahhütlerine dair raporlama yükümlülükleri de, şirketlerin toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgilenmesini teşvik eden bir diğer önemli etkidir. Bu yükümlülükler, iklim adaleti gibi kesişimsel temaların görünürlük kazanmasına da katkı sunmaktadır. Birçok kurum, BM Global Compact, Kadının Güçlenmesi İlkeleri ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA’lar) gibi uluslararası protokollerle uyum sağlamak amacıyla toplumsal cinsiyet temalarını KSS

¹⁶ Özel sektörün feminist örgütlere yönelik filantropi ile fonlama tercihlerine ve yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara ek olarak, BM Kadın Birimi tarafından 2014 yılında başlatılan HeForShe kampanyasına Türkiye’deki büyük holdinglerin aktif katılımını vurgulamak önemlidir. Kampanyanın ilk yıllarında şirketler, toplumsal cinsiyet eşitliğini kurumsal yapılarında ana akımlaştırma, spor ve teknoloji gibi çeşitli alanlara yatırım yapmışlardır. Zamanla kampanyanın görünürlüğü ve etkisi azalmış olsa da bu çabalar hâlen sürmektedir. Bu kampanya, Türkiye’de özel sektörün bir kesiminin toplumsal cinsiyet eşitliği konusuna nasıl yaklaştığını anlamak açısından önemli bir içgörü ve temel sunmaktadır.

ilkelerine entegre etmektedir. Özel sektör kurumları açısından, toplumsal cinsiyet eşitliğini KSS stratejilerine entegre etmek, özellikle kadın tüketicileri hedefleyen sektörlerde marka itibarını koruma işlevi de görmektedir. Bazı sektörlerde ise şirketler, sundukları ürün ve hizmetlerin niteliğine bağlı olarak cinsel sağlık hakkı gibi temalara ilgi gösterebilmektedir. Ancak toplumsal cinsiyet eşitliğini önceliklendiren özel sektör kurumlarında dahi sivil toplum örgütlerine yönelik yapılandırılmış ve uzun vadeli fonlama modellerine rastlamak oldukça zordur; bunun yerine çoğu özel sektör aktörü, tek seferlik bağışları, etkinlik sponsorluğunu ya da kısa vadeli KSS işbirliklerini tercih etmektedir.

2.3 Özel Sektörün Feminist ve Kadın Örgütleriyle ilişkisi

Özel sektörün feminist örgütlerle kurduğu ilişki sınırlı ve yapısal olmaktan uzaktır. Şirketler çoğu zaman bu örgütlerin çalışmalarına dair yeterli bilgiye sahip değilken; feminist yapılar ise katı, işbirliği kurması güç ya da siyasal olarak marjinal aktörler olarak algılanmaktadır. Öte yandan, LGBTİQ+ örgütlerin bu tartışmalara yeterince dâhil edilmemesi, önemli bir tanınma ve kapsayıcılık eksikliğine işaret etmektedir.

Özel sektör kurumlarının büyük çoğunluğu, feminist örgütlerle kurumsal ortaklıklar yerine, bireysel feminist uzmanlar ve akademisyenlerle dönemsel danışmanlıklar üzerinden, çoğunlukla şirket içi toplumsal cinsiyet eşitliği çabalarına yönelik ilişki kurmayı tercih etmektedir. Feminist örgütler

ve kadın örgütleri, pandemi ve deprem gibi kriz dönemlerinde zaman zaman danışılan aktörler olsa da, bu temaslar uzun vadeli yapılandırılmış fon/hibe ilişkisine dönüşmemektedir. Destek ya da işbirliği söz konusu olduğunda ise çoğunlukla, kamuoyunda güven uyandıran, itibarı yüksek, uzun bir geçmişe sahip, kamu ile de yakın ilişkileri bulunan kadın örgütleri ya da kişiler tercih edilmektedir.

Faaliyetleri arasında hibe ve fon dağıtımı da olan bazı şirket vakıflarının, feminist örgütlerle kısmen de olsa ilişkileri bulunmaktadır. Bu şirket vakıfları feministler ve kadın hareketiyle en çok temas halinde olan, yeni örgütleri, politikaları ve gelişmeleri aktif biçimde takip eden aktörlerin başında gelmektedir. Ancak bu vakıfların kurumsal işbirliği kurma konusunda önceliği sadece kurumsal kapasiteye sahip, politik olarak yasal güvencesi yüksek ve raporlama uzmanlığı olan kadın örgütleri olmaktadır.

2.4 Özel Sektör ile Feminist Örgütler Arasındaki İşbirliğine Dair Zorluklar ve Değerlendirmeler

Özel sektörün feminist örgütlerle kurumsal ilişkisi sınırlı olmakla birlikte, bu alana tamamen kapalı olduğu da söylenemez. Özel sektör kurumları, genel itibarıyla feminist değerlerin tümünü benimsemeseler de, işyerinde eşitlik ve şiddetle mücadele gibi başlıkları önemsemekte ve ciddiyetle ele almaktadırlar. Görüşmelerde, özel sektör içinde yer alan kadın figürlerinin bireysel düzeyde feminist hareketi takip ettiği, ilgi duyduğu ve merak ettiği de ortaya çıkmıştır.

Bu bağlamda, kurumsal düzeyde yaşanan zorluklara rağmen, belirli koşullar altında işbirliği mümkündür. Her şeyden önce, özel sektörün STK'larla ve dolayısıyla feminist yapılarla da kurduğu ilişkinin Türkiye'deki daha geniş sivil toplum algılarıyla şekillendiği, bu algının da ağırlıklı olarak itibar yönetimi ve siyasal risk algısı etrafında oluştuğu vurgulanmalıdır. Bu faktörler, işbirliklerinin derinliği, niteliği ve sürdürülebilirliğini doğrudan etkilemektedir.

Türkiye'deki sivil toplum algısıyla paralel olarak, feminist örgütlerin kurum kimliği ve siyasi pozisyonları da belirleyici olmaktadır. İktidar tarafından "fazla politik" olarak hedef alınan ya da mevcut siyasi atmosfer nedeniyle kapatılma tehditi yaşayan örgütler, özel sektör tarafından riskli ortaklar olarak görülmektedir. LGBTİQ+ örgütleri ise, iktidarın açıkça düşmanca tutum takındığı bir hak alanında faaliyet gösterdiklerinden, şirketlerin de uzak durduğu örgütler olabilmektedirler. Bu nedenle, özel sektör kurumlarının siyasi ve hukuki risk almamak adına bu örgütlerle ortaklık kurmaktan kaçındıkları söylenebilir.

Bunlara ek olarak, feminist bir perspektifle düşünüldüğünde, feminist örgütler ve özel sektör kurumları arasındaki güç dengeleri de göz ardı edilmemelidir. Özel sektör ile feminist örgütler arasındaki ilişkilerde ortaya çıkabilecek güç dengesizlikleri, işbirliklerinin doğasını olumsuz etkileyebilecek bir risk unsuru olarak öne çıkmaktadır.

Bunun yanı sıra, özel sektör kurumlarını temsil eden bazı görüşmeciler, feminist örgütlerin de şirketlerle kurumsal ortaklık kurma konusunda gönülsüz olabileceklerini ifade etmişlerdir.

Etkili bir işbirliği için, feminist örgütlerin özel sektörle ilişki kurmak üzere daha proaktif adımlar atmaları gerektiği ifade edilmiştir. Ancak özel sektörün, bu ilişkileri yine sadece kurumsallaşmış, itibarı yüksek, şeffaf ve etki değerlendirmesi ile birlikte raporlama yapabilen feminist ve kadın örgütleriyle kurmak istediği görülmektedir. Türkiye'deki feminist ve LGBTİQ+ örgütlerine dair özel sektör temsilcileri tarafından tariflenen kurumsal kapasite ve yasal güvence eksiklikleri, bu noktada temel bir engel olarak tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle şirketler, kurumsal sürdürülebilirlik ve yönetim yaklaşımlarıyla uyumlu biçimde çalışabilecek, profesyonel ortaklar aramaktadır.

Bir diğer önemli engel ise, özel sektörün mevcut feminist ve kadın örgütlerine dair bilgi eksikliğidir. Feminist örgütlerin sayıları, misyonları, çalışma alanları ve örgütsel kapasiteleri konusunda var olan bilgi açığı, anlamlı işbirliklerinin kurulmasını engellemekte; özel sektör aktörlerinin uygun örgütleri tanımasını, çalışmalarını anlamasını ve potansiyel ortaklık alanlarını görmesini zorlaştırmaktadır. Bu bilgi uçurumunu kapatmak, karşılıklı bilgi akışını iyileştirmek ve daha derin bir etkileşimi teşvik etmek üzere yapılandırılmış mekanizmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

2.5 BM Ajanslarıyla İşbirliğini Tercih Etme Eğilimi

RKY finansmanı bulgularında da vurgulandığı üzere, özel sektör; toplumsal cinsiyet eşitliği alanındaki girişimlerinde BM Kadın Birimi, UNDP ve UNICEF gibi BM ajanslarıyla işbirliği yapmayı tercih etmektedir. Bu tercih, BM ortaklıklarının şirketlere sunduğu çeşitli stratejik avantajlardan kaynaklanmaktadır.

BM ajanslarıyla çalışmak, özel sektör aktörleri için yüksek profilli küresel platformlara erişim imkânı sağlayarak, kurumlarını uluslararası toplumsal cinsiyet eşitliği çabalarının kilit paydaşları olarak konumlandırma potansiyeli taşımaktadır. Aynı zamanda bu tür işbirliklerinin, hükümetler ve hükümetler arası kurumlar da dâhil olmak üzere kamu kurumlarıyla stratejik etkileşimleri kolaylaştırdığı vurgulanmaktadır. Ayrıca, BM ajanslarıyla yürütülen işbirlikleri, şirketlere yapılandırılmış ve önceden tasarlanmış proje önerileri geliştirme imkanı sunduğundan; özel sektörün şirket içi program geliştirme süreçlerini kolaylaştırdığı da ifade edilmiştir. Özel sektör tarafından ifade edilen tüm bu faydalarına rağmen, bu tür işbirlikleri; mevcut güç dinamiklerinin yeniden üretilmesine sebep olabileceği gibi taban örgütlenmelerine sahip feminist ve kadın örgütleriyle doğrudan ilişki kurma olanaklarını da sınırlandırma riski taşımaktadır. BM Kadın Birimi de, toplumsal cinsiyet eşitliğini özel sektör içinde ve onlar aracılığıyla geliştirmek üzere; çatı örgütler ve diğer BM ajanslarıyla işbirliği içinde çalıştıklarını belirtmektedir. Bu işbirliklerinde küresel düzeyde tanımlanmış ilkeler ve

prosedürler temel alınmakta; ortaklıklar, etkilenen hedef grubun büyüklüğü, harekete geçirilen kaynak miktarı ve etki alanının başka alanlara yayılabilirliği ile sektörel dönüştürücü potansiyel dikkate alınarak değerlendirilmektedir. Özel sektörle kurulan ortaklıklar çerçevesinde, özellikle Kadının Güçlenmesi Prensipleri (Women's Empowerment Principles-WEPS) kapsamında, ilgili kurum ve kuruluşlardan toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifini benimsemeleri ve bu doğrultuda politika ve uygulamaları hayata geçirmeleri beklenmektedir.

SONUÇLAR VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Türkiye'deki toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı fon ekosistemi, farklı yaklaşım, öncelik ve sınırlamalara sahip olan RKY sağlayıcıları ve özel sektör kurumları tarafından şekillenmektedir. Mevcut bulgularımız ve "feminist fon ekosistemi" tanımlarına dayanarak yaptığımız değerlendirmeye göre, Türkiye'nin mevcut fon ekosisteminin var olan bu çerçevelerle örtüştüğü söylenemez. Ancak umut verici bazı girişimler ve fırsatlar da gözlemlenmiştir.

Bu araştırmada, Türkiye'nin sıfır noktasında olmadığını, ancak ideal bir ekosistemden hâlâ epey uzak olduğunu tespit ederek mevcut durumu konumlandırmaya çalıştık. Bu doğrultuda, mevcut teorik çerçeveleri kendi araştırma bulgularımızla birleştirerek yedi temel kriter üzerinden şekillendirdiğimiz **"Feminist Fon Ekosistemi Gelişim Düzeyleri"** başlıklı ön değerlendirme aracını (bkz. EK) geliştirdik. Bu ölçüt, tamamlanmış bir araç değil, aksine tartışmayı derinleştirmeye yönelik bir başlangıç noktasıdır. Aşağıda, Türkiye'deki ekosistemin bu yedi kritere göre değerlendirmesi sunulmaktadır:

1. İlişkisel ve Açık İletişim Temelli Bir Yapı – Toplumsal cinsiyet eşitliği alanında RKY sağlayan donörler, AB Türkiye Delegasyonu'nun koordinasyonunu yaptığı bir çalışma grubu aracılığıyla son dönemde birbirleriyle ilişki kurmaya başlamıştır. Özel sektöre baktığımızda ise, vakıfları da bulunan özel sektör kurumlarının çoğunun kaynaklarını kendi vakıf faaliyetlerine yönlendirerek sermaye grupları içinde neredeyse kapalı devre bir sistem yarattıkları görülmüştür. Ancak özel sektörün sosyal etki yaratma

arzusunun son yıllarda artması, farklı sektörlerle etkileşim kurma yönünde bir motivasyon oluşturmakta ve bu da bir fırsat sunmaktadır.

2. Feminist hareketin ihtiyaç ve önceliklerinin merkeze alınması – RKY sağlayıcıları, yalnızca sınırlı sayıda feminist örgütle etkileşim hâlinindedir ve mevcut fon süreçleri çoğu zaman karşılıklı öğrenmeye elverişli değildir. Ancak FDP tahahhütleri, feminist hareketlerle ilişkileri derinleştirmek için hem bir zemin hem de yol gösterici bir araç işlevi görebilir. Son dönemde, bazı girişimler yalnızca finansal destekle sınırlı kalmayan, kadın örgütlerinin ihtiyaçlarını anlamaya yönelik etkileşim biçimleri geliştirmiştir. Bu yaklaşımlar da FDP'nin somut çıktıları arasında sayılabilir. Özel sektörde ise toplumsal cinsiyet eşitliği için açılan hibeler son derece sınırlıdır. BM Kadın Birimi temsilcileri özel sektör kurumlarının bazılarının fonlama kararlarına danışma kurullarına girerek dahil olabilse de feminist örgütlerin bu süreçlerde doğrudan temsiliyeti çoğunlukla bulunmamaktadır. Buna rağmen, bu kurumlardaki karar vericilerin feminist değerlere sahip olduğu, feminist hareketleri takip ettiği ve öğrenmeye açık oldukları gözlemlenmiştir. Bu durum, özellikle kesişimsellik yaklaşımının ilerletilmesi konusunda ortak öğrenme ve işbirliği için fırsatlar yaratmaktadır. Ancak kesişimsel yaklaşım henüz RKY sağlayıcılar ve özel sektör içerisinde yaygın olarak tanınan ya da benimsenen bir yaklaşım değildir; hatta belirli kimliklerin, politik ve itibara ilişkin bazı risklerden kaçınmak amacıyla kasıtlı olarak tartışma dışı bırakıldığı söylenebilir.

3. Toplumsal ve yapısal dönüşümü hedefleyen bütüncül bir yaklaşımın varlığı –

İsveç ve AB Türkiye Delegasyonu dışında, çoğu RKY sağlayıcısı sistemik dönüşüme odaklanmamakta, bunun yerine toplumsal cinsiyet eşitliği projelerini daha geniş insan hakları hibeleri içerisinde izole bir şekilde desteklemektedir. FDP taahhüdü olan RKY sağlayıcıları için, bu politikayı bir araç olarak kullanmak sistemik dönüşüm yaratmak için bir fırsat sunabilir. Özel sektör ise toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik çok boyutlu ve bütüncül bir yaklaşıma sahip değildir. Şirketler genellikle kendi KSS ilkeleriyle örtüşen ve politik risk taşımayan toplumsal cinsiyetle ilişkili girişimlere yönelmektedir; bu da sıklıkla proje platformları veya BM ajanslarıyla yürütülen işbirlikleri aracılığıyla gerçekleşmektedir. Özel sektörün fonlama kararları, genellikle şirketler tarafından tanımlanan tematik alanlara odaklanmakta; toplumsal cinsiyet eşitliğinde yapısal dönüşüm yaratma amacını taşımamaktadır. Ancak Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesi ve otoriter baskının artması, özel sektör içerisinde sistemik değişim ihtiyacına dair tartışmaları tetiklemiştir.

4. Kolektif Finansman Mekanizmalarının Varlığı –

Türkiye'de toplumsal cinsiyet odaklı girişimleri destekleyen RKY sağlayıcıları arasında herhangi bir ortaklaşa finansman mekanizması bulunmamaktadır. Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından kolaylaştırılan Toplumsal Cinsiyet Donörleri Çalışma Grubu (GDWG), kolektif eylemi teşvik etmeyi amaçlayan yeni bir girişim olsa da henüz somut bir çıktısı oluşmamıştır. Benzer şekilde, toplumsal cinsiyet eşitliği için açık çağrılı hibe sunan özel sektör kurumlarında

da kolektif bir yaklaşım görülmemektedir. Her ne kadar bazıları böyle bir platforma ilgi duysa da henüz öncülük eden bir kurum olmamıştır. Bununla birlikte, özel sektör aktörleri için bağışlar sosyal meselelere katkı sunmanın en güvenli yolu olarak görülmektedir. Şirketler ve kadın filantropistler, güvenilir ve çok paydaşlı bir ortam oluşması hâlinde kaynakların büyütülmesine ve etkinin artırılmasına imkân sağlayacak kolektif fonlamaya açıktır.

5. Dışlanmış Gruplar ve Politika Dışı Bırakılan Konular için Fon Açıklarının Giderilmesi –

Görüşülen RKY sağlayıcılarının, -örneğin- seks işçileriyle çalışan örgütlerle belgelenmiş bir fon ilişkisine rastlanamamıştır. Aynı zamanda, LGBTİQ+ gruplarına yönelik finansal destekler, siyasi endişeler nedeniyle giderek görünmez hâle gelmiştir. Kürtaj ve İstanbul Sözleşmesi gibi mevcut iktidar tarafından tabulaştırılan meseleler, artık doğrudan finanse edilmemekte, ancak İsveç veya AB Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenen daha geniş feminist girişimler kapsamında yer bulmaktadır. Özel sektör kaynakları da marjinalleştirilen gruplara ya da politika dışı bırakılan meselelere yönelmemekte; temsilciler, mevcut siyasi iklimde kürtaj ve LGBTİQ+ hakları gibi konulara fon sağlanmasının yakın gelecekte muhtemel olmadığını belirtmektedir. Bununla birlikte, özel sektör bu grupları dolaylı biçimde; çatı örgütler veya bağımsız fonlar aracılığıyla destekleyebilir. Ayrıca, aracı kuruluşlar kripto para gibi alternatif araçlar kullanarak geleneksel finans sistemlerinin dışında anonim bağış kanalları açabilir.

6. Şeffaflık ve Hesap Verebilirliğe Bağlılık – RKY sağlayıcıları arasında, tüm kalkınma yardımı verilerini *Open Aid* üzerinden yayınlayan İsveç şeffaflık açısından öne çıkmaktadır; Almanya ise *Transparenz Portal* adlı sistemi kullanmaktadır. Fransa ve Hollanda daha önce fonlama verilerini paylaşıp da ortaklarını olası risklerden koruma gerekçesiyle bu uygulamayı sonlandırmıştır. AB Türkiye Delegasyonu fonları çeşitli platformlar üzerinden takip edilebilse de *Open Aid* kadar kapsamlı bir şeffaflık sistemi bulunmamaktadır. Özel sektörde, hibe sağlayan kurumların bazıları geçmiş alıcılara dair bilgi paylaşıp da diğer yöntemleri kullanan şirketler, destek verdikleri kuruluşlara veya tahsis edilen kaynaklara dair ayrıntı sunmamaktadır. KSS girişimleri dışında feminist örgütlerle kurulan ilişkiler de genellikle kamuya açık değildir. Ancak şeffaflık ve hesap verebilirlik, daha geniş siyasi bağlamla doğrudan ilişkili olduğundan, küçük ölçekli güven çevrelerinin oluşması dahi bu ilkelerin güçlenmesine katkı sunabilir ve daha açık, güven temelli bir döngünün gelişmesine olanak tanıyabilir.

7. Karşılıklı Öğrenme ve Gelişime Açık Bir Sistem – RKY sağlayıcıları ile özel sektör kurumlarının sivil toplumla, özellikle feminist örgütlerle karşılıklı öğrenmeye dayalı bir etkileşim kurmasına imkân veren bir alan mevcut değildir. AB Türkiye Delegasyonu bünyesindeki GDWG, yılda iki kez görüş bildirmek üzere bir STK danışma grubu oluşturmuş olsa da bu iki grup arasında doğrudan etkileşimin sınırlı olması ve görüşmelerin sıklığı etkisini azaltmaktadır. Özel sektör temsilcileri de sivil toplumla düzenli temas kurmak için tanımlanmış

alanlara ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca hem RKY sağlayıcıları hem de özel sektör temsilcileri bilgi paylaşmaya açık olduklarını ifade etmiştir. Bu da toplumsal cinsiyet eşitliği için dayanışma temelli işbirlikçi bir ağ inşa etmek adına bir fırsat sunmaktadır.

Yukarıda aktarılan değerlendirme, Türkiye'deki feminist finansman ekosisteminin birçok kritere göre **hâlâ zayıf olduğunu ancak belirli alanlarda umut verici unsurların da ortaya çıktığını** göstermektedir. RKY sağlayıcıları ve özel sektör kurumları feminist hareketle, sistemik dönüşümle ve ötekileştirilmiş meselelerle sınırlı düzeyde etkileşim hâlinindedir; kolektif fon mekanizmaları ve şeffaflık hâlâ gelişmemiştir. Öte yandan, GDWG gibi yeni oluşumlar, özel sektörde artan farkındalık, kadın filantropistlerin çoğalması ve karşılıklı öğrenmeye açıklık gibi olumlu gelişmeler mevcuttur.

Bu analizden çıkan en temel sonuçlardan biri, fon açıklarını giderecek ve ekosistemi güçlendirecek bağımsız kadın fonlarının varlığının kritik önemidir. Böyle yapılar, RKY kaynaklarını tamamlayıcı nitelikte, dirençli bir finansman aracı olarak hizmet verebilir, aynı zamanda özel sektörle stratejik ortaklıklar geliştirerek, özellikle RKY desteğinin azaldığı bir dönemde, kaynak çeşitliliğini artırabilir. Değişen bağlam karşısında feminist örgütlerin kaynaklarını çeşitlendirmesi ve geleneksel fonlama yöntemlerin ötesini düşünmesi gerekmektedir. Kadın fonları, finansmana erişimi genişletmek, sektörler arası ortaklıkları desteklemek ve mali özerkliği güçlendirmek açısından katalizör bir rol üstlenebilir.

Bu araştırmanın bulgularına dayanarak, bir sonraki bölümde RKY sağlayıcılarına ve özel sektöre yönelik öneriler paylaşılacaktır. Ancak kendini feminist hareketin bir parçası olarak gören araştırma ekibi, harekete yalnızca öneriler sunmayı değil, aynı zamanda hareketle gözlemlerini de paylaşmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle feminist harekete aktarımımız, sadece madde madde öneriler sıralamak şeklinde değil, feminist yaklaşımımıza daha uygun gördüğümüz bir mektup formu aracılığıyla da yapılacaktır.

Öneriler

RKY Sağlayıcıları İçin

1. FDP ilkeleriyle uyumlu feminist fon prensipleri benimsenmeli ve Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliği fon tahsislerinde önceliklendirilmelidir. Hibeler esnek, çok yıllık ve feminist örgütlerin ihtiyaçlarına uyarlanabilir biçimde düzenlenmeli; insan kaynakları giderlerini de kapsayacak şekilde tasarlanmalıdır. Proje bazlı fonların ötesine geçilerek sürdürülebilir, uzun vadeli destekler sağlanmalıdır.
2. Büyükelçilikler ve kalkınma ajansları bünyesinde toplumsal cinsiyet uzmanlığına özel pozisyonlar açılarak feminist hareketlerle anlamlı ilişkilerin sürekliliği sağlanmalıdır. Siyasi öncelikleri feminist gündemlerle uyumlu hâle getirmek için feminist örgütlerle aktif danışma süreçleri yürütülmeli ve bu görüşler politika kararlarına yansıtılmalıdır.
3. Fonlama süreçlerinde şeffaflık garanti altına alınmalı; desteklenen kuruluşlar ve geçmiş fonlama verileri kamuya açık şekilde paylaşılmalıdır. Hibe başvuru ve raporlama yükümlülükleri sadeleştirilerek feminist örgütleri orantısız şekilde zorlayan bürokratik engeller kaldırılmalıdır. Hibeler sadece eski ve köklü aktörlere değil, yereldeki feminist gruplara da erişilebilir kılınmalıdır.
4. Toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen RKY sağlayıcıları bir koordinasyon içinde hareket etmeli ve kaynakların aynı kuruluşlara yoğunlaşmasının önüne geçmelidirler. Türkiye’de bağımsız kadın/feminist fonlarının kurulması ve sürdürülebilirliği desteklenerek feminist örgütlenme ekosistemini güçlendirilmelidir. Panellere, konferanslara ve danışma toplantılarına katılan feminist aktivistlerin emekleri görünür kılınmalı ve bu emeklerinin karşılığını ödenmelidir.
5. Kriz anlarında feminist örgütlere sunulan destekler sürdürülmelidir; zira çatışmalar, ekonomik istikrarsızlık, göç ve sağlık aciliyetleri gibi durumlar kadınları orantısız şekilde etkilemektedir. Etkiyi değerlendirmek için bağlama duyarlı MEAL (İzleme, Değerlendirme, Sorumluluk ve Öğrenme) araçları uygulanmalıdır. Tüm fon tahsisi ve yönetim süreçlerinde kesişimsellik temel ilke olarak benimsenmelidir.

Özel Sektör Kurumları

1. Feminist örgütlerin ve diğer paydaşların ihtiyaçları, etik ikilemleri, beklentileri, hassasiyetleri ve işbirliği olanaklarını açıkça tartışabileceği güvenli ve şeffaf diyalog alanları yaratılmalıdır. Bu alanlar, karşılıklı güçlenmeyi, öğrenmeyi ve dönüşümü destekleyecek biçimde kapsayıcı, çeşitli ve adil biçimde yapılandırılmalıdır.
2. Sosyal yatırım kararları, fon tahsisi ve stratejik hayırseverlik gibi süreçlere feminist örgütlerin anlamlı ve bütünlüklü katılımı sağlanmalıdır. Feminist hareketin yıllara yayılan birikimi, uzmanlığı ve politika önerileri bu süreçlerde etkin şekilde kullanılmalıdır.
3. Toplumsal cinsiyet eşitliğini savunan özel sektör aktörleriyle birlikte, bu amaç doğrultusunda kaynak sağlayacak ve kolektif sorumluluk alacak ortak bir fon havuzu oluşturma fırsatı değerlendirilmelidir. Bu stratejik havuz fonu, çeşitli ve etkili finansman yöntemleriyle feminist harekete yönlendirilebilir.
4. Feminist hareketin temel savunuculuk alanları, örgütlenme biçimleri, tarihsel mücadelesi ve Türkiye'deki kazanımları hakkında bilgi ve farkındalık artırılmalıdır.
5. Uluslararası filantropi kurumlarının iyi uygulamalarından yararlanarak, feminist hareketle kurulacak ortaklıklarda özel sektörün beklentilerine yanıt verecek alternatif yöntemler değerlendirilmelidir. Feminist hareketin saha deneyimini ve bilgisine sahip feminist aracı kurumların bu işbirliklerinde sorumluluk paylaşabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Feminist Hareket¹⁷

1. RKY kaynaklarının feminist hareketlere artırılarak ve doğrudan feminist örgütlere tahsis edilmesi gerektiğini savunalım. Bu kaynakların sıklıkla sadece kamu ile işbirliğini önceleyen hükümetler arası kurumlar (örneğin BM ajansları) üzerinden yönlendirilmesini eleştirelim. BM birimlerinin asıl misyonunun politika geliştirme, savunuculuk ve devlet politikalarını dönüştürme olduğunu; esas meselenin kaynak yetersizliği değil, siyasi gündemlerin fon kanallarını ve önceliklerini yeniden şekillendirmesi nedeniyle feminist örgütlerin bu kaynaklara erişiminin kısıtlanması olduğunu vurgulayalım.
2. Sistemik değişim ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin ancak feminist hareketlerin çekirdek, sürdürülebilir ve uzun vadeli kaynaklarla desteklenmesi hâlinde mümkün olabileceğini savunalım.
3. Kaynakların yalnızca hizmet sunumuna yönltilerek savunuculuğu zayıflatan modelleri sorgulayalım ve karşı çıkalım. Feminist hareketlere doğrudan yatırım yapılmasını talep edelim ve siyasi gücünü sınırlandıran egemen fon yapısına karşı direnelim.
4. Finansman stratejilerini çeşitlendirelim; RKY, özel sektör ortaklıkları, bireysel bağışçılar ve yerel kaynakların harekete geçirilmesi gibi unsurları içeren geniş tabanlı bir finansman ekosistemi oluşturalım. Kadın filantropistlerle, farklı topluluklardan ve sektörlerden kadınlarla iletişim kanallarını açarak toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlere ve uygulamalara karşı birlikte hareket edelim.

¹⁷ Bu önerilerin arka planını öğrenmek için lütfen 'Feminist Topluluğa Mektup'a bakınız.

Sevgili feminist topluluğumuz, hareketimiz,

Bu araştırmanın en başından itibaren tek bir temel sorunun peşinden gittik: Bizi feminist hareket olarak güçlendirecek, yaptığımız işe ayna tutacak ve aynı zamanda varlığımızı ve sesimizi daha görünür kılacak ne tür araçlara ihtiyacımız var? Türkiye’de feminist bir fonlama ekosistemi kök salacaksa, bu yapının şekillendirilmesinde hareketimizin temel ve belirleyici aktör olduğunu –ve olması gerektiğini– unutmamalıyız. Bu nedenle bulgularımızı, gözlemlerimizi ve önerilerimizi öncelikle sizlerle bir mektup aracılığıyla paylaşmak istedik. Görüşlerinizi, deneyimlerinizi ve eleştirilerinizi duymak; birlikte tartışmak için sabırsızlanıyoruz.

Bu mektubu yazmaya başladığımızda, Trump ABD başkanlığının henüz ilk günlerindeydi ve dünya çoktan distopik bir yere dönüşmeye başlamıştı. Sağcı hükümetler ile onları destekleyen zengin, muhafazakâr erkeklerin oluşturduğu ittifak belki de tarihte hiç bu kadar yaygın olmamıştı. En son Trump örneğinde de gördüğümüz gibi, muhafazakâr sağ iktidarların ilk işi insan hakları mekanizmalarını ortadan kaldırmak, demokratik toplumsal hareketlerin zorlu mücadelelerle elde ettiği kazanımları geri almak ve hak temelli sivil toplumu da içeren Resmi Kalkınma Yardımı (RKY) desteklerini askıya almak ya da tamamen durdurmak oldu. bu işbirliklerinde sorumluluk paylaşabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. OECD raporlarına göre, 2022 yılında küresel ölçekte 211 milyar ABD

doları tutarında RKY dağıtıldı. Bu, bir önceki yıla kıyasla reel anlamda %17’lik bir artışa işaret ediyor. Yani devletler tarafından sağlanan bu fonlar aslında artıyor. Peki, bu fonların ne kadarı feminist örgütlere ulaşıyor? Tam olarak hesaplamak zor olsa da, 2022’de yalnızca 5,6 milyar ABD doları—yani toplamın yalnızca %3’ü—toplumsal cinsiyet eşitliğini birincil hedef olarak belirleyen girişimlere ayrılmış. 2020 yılında ise özel sektör ve vakıflar tarafından toplumsal cinsiyet eşitliğine ayrılan toplam fon miktarı 892 milyon ABD doları. Feminist örgütler, toplam RKY’nin sadece küçük bir kısmını alsalar da, devlet kaynaklı fonlar hareketlerimiz için hâlâ en büyük finansal kaynağı oluşturuyor ve bu durumun devam etmesi bekleniyor. Sorun para olmaması değil; aksine, bu paranın aktığı kurumlar ve kanalların politik gündemler doğrultusunda sürekli yeniden şekillendirilmesi.

Araştırmamız, Türkiye’ye tahsis edilen RKY’nin önümüzdeki yıllarda ülkemizin üst orta gelirli ülke kategorisine girmesinden dolayı azalabileceğine işaret ediyor; zira Türkiye, geleneksel kalkınma göstergelerine göre üst-orta gelirli ülke kategorisinde yer alıyor. Ancak biz, gökkuşağı bayrağı sallamanın suç sayıldığı, LGBTİQ+lere yönelik devlet destekli düşmanlığın resmi politikaya dönüştüğü ve her gün en az üç kadının öldürüldüğü bir ülkede yaşıyoruz. Peki biz nasıl bir kalkınmadan söz ediyoruz? Kalkınma yalnızca ekonomik göstergelerle tanımlanamaz. Bu nedenle daha fazla feminist fon talep etmeli, bu fonları izlemeyi ve savunuculuğunu

yapmayı sürdürmeliyiz. Ancak mesele yalnızca daha fazla kaynağın sağlanması değil—aynı zamanda şu soruyu da sormalıyız: Bu kaynakların feminist değerlerle uyumlu olması nasıl sağlanabilir? Feminist fonlama yalnızca feminist amaçlara yönelik kaynak yaratmakla ilgili değildir; bu kaynakların nasıl yapılandırıldığı ve yönetildiği de feminist ilkelere uygun olmalıdır.

Araştırmamızda önemli bir yer tutan başka bir konu ise RKY'nin daha az doğrudan kanallarla feminist örgütlere ulaştığının tespitiydi. Türkiye bağlamında, RKY sağlayan ülkelerin bazılarının toplumsal cinsiyet eşitliği fonlarını doğrudan feminist örgütlere yönlendirmek yerine BM ajansları üzerinden aktarmayı tercih ettiklerini gözlemledik. Bu tercihin gerekçelerini irdelediğimizde “farklı politika düzeylerinde çalışma ihtiyacı”, “profesyonellik”, “devletle hala “ortak iş yapabilme” ve “bağımsız bir aracı fon sağlayıcı olabilme” gibi gerekçelerle karşılaştık. Oysa kendi tarihimiz bize gösteriyor ki, sistemdeki değişimler ve toplumsal cinsiyet eşitliği kazanımları, bu uğurda mücadele eden politik hareketler sayesinde elde edildi.

Sivil toplumun daha geniş kesimleriyle birlikte, bu fonlama eğilimine karşı politik bir duruş sergilemeli ve feminist hareketler için daha doğrudan fonlamayı talep etmeliyiz. BM ajanslarının temel misyonunun kaynak dağıtmak değil; politika geliştirmek, savunuculuk yapmak ve lobi faaliyetleri yürütmek olduğunu vurgulamalıyız. Savunuculuk temelli fonlamadan hizmet sunumuna dayalı projelere geçişe karşı

durmalıyız; çünkü bu yalnızca teknik bir değişim değil, feminist hareketlerin toplumsal dönüşümdeki rolünü zayıflatan yapısal bir dönüşüm. Bu eğilime direnmek aynı zamanda çekirdek ve çok yıllık fonlama talebinde ısrarcı olmak ve hareket inşasını engelleyen kolonyal fonlama normlarına ve bürokratik engellere karşı sesimizi yükseltmek anlamına geliyor.

Şunu kendimize her zaman hatırlatalım: Türkiye'deki feminist hareket yalnızca ülkedeki kazanımlarda değil, küresel tartışmaların şekillenmesinde de güçlü bir rol oynamıştır. Türkiye feminist hareketi ve kadın hareketi olarak, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi gibi mekanizmalara önemli katkılarda bulunduk. Ancak son 20 yılda, kazanılmış haklara yönelik bitmek bilmeyen saldırılar, derinleşen yoksulluk, krizler ve kaynak yetersizliği bu katkıların ivmesini yavaşlattı. Tüm bu zorluklara rağmen Türkiye'deki feminist aktivistler, farklı uluslararası platformlarda hâlâ önemli uzmanlık ve perspektifler sunmaya devam ediyor. Feminist hareketler yalnızca ağ kurmak ve lobi yapmakla sınırlı kalmamalı; uluslararası politikaların aktif biçimde şekillenmesinde rol oynamalı. Bu, fon verenlere ısrarla iletmemiz gereken bir mesaj.

RKY fonlarını tamamen terk etmek gibi bir niyetimiz olmasa da, Türkiye'de ve dünyada değişen siyasi manzarayı gerçekçi bir biçimde değerlendirmemiz gerekiyor. Bu araştırmayı yürütürken ve feminist hareketlerin ihtiyaçlarını göz önünde bulundururken, uzun vadeli mali sürdürülebilirlik için kaynak

çeşitlendirmesinin önemli bir strateji olduğunu gördük. Tek bir fon kaynağına aşırı bağımlılık, feminist hareketlerin dayanıklılığı açısından ciddi riskler taşıyor. Bazı bağışçılarla tümünden ilişki koparmak yerine, gelir akışını birden fazla kaynaktan sağlayan çeşitlendirilmiş bir fonlama portföyünün daha etkili ve riski azaltan bir yaklaşım olduğuna inanıyoruz.

Gelişmiş ülkelerden sağlanan RKY fonlarının yanı sıra, feminist ve kadın hareketleriyle değerleri örtüşen özel sektör kurumları, daha varlıklı bireysel bağışçılar ve orta ölçekli filantropistler ile küçük ölçekli bireysel destekçileri beraber düşünmeliyiz. Tüm bu kaynakları birlikte ele almak ve yerel kaynakları harekete geçirmek, feminist hareketlerin geniş ölçekte sürdürülebilirliği açısından çok önemli.

Her ne kadar Türkiye’de feminist hareketler ile özel sektör arasındaki ilişki, bazı uluslararası örneklerdeki kadar yaygın ya da uygulanabilir olmasa da, bu diyalogu başlatmak için hâlâ zamanımız —hatta buna dair bir ihtiyaç— var. Özel sektör tek tip bir yapı değil; farklı dinamiklere ve aktörlere sahip. Patriyarkal kapitalizmi görmezden gelmeyi hedeflemiyoruz elbette; ancak bazı şirketlerin feminist ilkelerle daha fazla örtüşebileceğini ya da feminist hareketin bazı unsurlarına destek sunma potansiyeli taşıyabileceğini de kabul etmemiz gerekiyor.

Yalnızca şirket yapılarının kendisine odaklanmak yerine, özel sektör içinde çalışan ve feminist ilkelere bağlı bireysel müttefikleri de desteklemeliyiz. Bu kişiler, kurumları içinde anlamlı işbirliklerini ve ilerici fonlama

uygulamalarını mümkün kılacak köprüler kurabilir.

Dünyadaki feminist örgütler, bağışçılara feminist fonlamanın etkisini gösterebilmek için hikâye anlatımı ve stratejik iletişim araçlarını kullanıyor—bunu biz de aklımızda tutmalıyız. Araştırma bulgularımız, ne RKY’nin ne de özel sektör fonlarının tek başına feminist hareketlerin sürdürülebilirliğini sağlayabileceğini gösteriyor. Ancak alternatif feminist fonlama modelleri hâlihazırda var; dayanışma filantropisi ve topluluk filantropisi gibi yaklaşımlar için gerekli altyapıyı kurmaya başlayabiliriz.

Silva Türkiye Kadın Fonu ve Feminist Fon Türkiye gibi yapılar, Türkiye’de hareketle dayanışmayı ve katılımı merkezine alan, doğrudan kaynak aktarımı sağlayan feminist fonlar olarak giderek daha fazla tanınır hâle geliyor. Bu fonlar, filantropiyi yeniden tanımlama potansiyeli taşıyor. Eğer onların vizyonuna inanıyorsak, seslerini daha fazla duyurmalı ve daha fazla kaynağın bu yapılara yönlendirilmesi için savunuculuk yapmalıyız.

Son olarak, geline bu noktayı birlikte değerlendirelim. Ama unutmayalım—bu bizim suçumuz değil. “Dış fonlara bağımlılar” ya da “kendi kaynaklarını yaratamamışlar” gibi eleştirileri sıkça duyuyoruz. Bu eleştirileri elbette not edelim, ama bizi umutsuzluğa sürüklemelerine asla izin vermeyelim. Bunun yerine, dayanışmamızı derinleştirelim, kolektif direncimizi güçlendirelim ve gücümüze olan inancımızla yolumuza kararlılıkla devam edelim.

REFERANSLAR

Akduran Erol, Özgün, and Zeynep Ekin Aklar. 2023. "Funding Relations From The Perspective of Women+ and Policy Recommendations in the Era of Multiple Crises." Istanbul: SILVA. <https://www.silvadernegi.org/wp-content/uploads/2024/09/Funding-Relations-from-the-Perspective-of-Women-Organizations-and-Policy-Recommendations-in-the-Era-of-Multiple-Crises.pdf>.

Alliance for Feminist Movements. 2022. "The Prospects for Gender Equality by 2049." <https://www.allianceforfeministmovements.org>. <https://equalmeasures2030.org/>.

Arutyunova, Angelika. 2018. "Why We Need a Feminist Funding Ecosystem | AWID." AWID. 2018. <https://www.awid.org/news-and-analysis/why-we-need-feminist-funding-ecosystem>.

Arutyunova, Angelika, and Cindy Clark. 2013. "Watering the Leaves, Starving the Roots." AWID. Association for Struggle Against Sexual Violence. 2024. Accessed January 8, 2025.

Astraea Lesbian Foundation for Justice. n.d. "Feminist Funding Principles." Astraea Foundation. Accessed November 24, 2024. <https://astraeafoundation.org/wp-content/themes/astrea/microsites/feminist-funding-principles/index.html>

Atay, Hazal. (n.d) "Anti-Gender Organising in Turkey: From Backlash to Movement." The Loop. European Consortium for Political Research. Accessed February 11, 2025. <https://theloop.ecpr.eu/anti-gender-organising-in-turkey-from-backlash-to-movement/>.

AWID. 2021a. "2021 Brief: Where Is The Money for Feminist Organizing? | AWID." 2021. <https://www.awid.org/news-and-analysis/2021-brief-where-money-feminist-organizing>

———. 2021b. "Autonomous Resourcing: How Can Activists Resource Our Own Activism? | AWID." 2021. <https://www.awid.org/resources/autonomous-resourcing-how-can-activists-resource-our-own-activism>.

Büyükgöze, Selime. 2023. "Strategies of Discrediting: Attacks on Feminist Activists in Turkey." Gender & Development 31 (1): 197–215. <https://doi.org/10.1080/13552074.2023.2184529>.

Calkin, Sydney. 2016. "Globalizing 'Girl Power': Corporate Social Responsibility and Transnational Business Initiatives for Gender Equality." Globalizations 13 (2): 158–72. <https://doi.org/10.1080/14747731.2015.1064678>.

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği. 2024. Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği'nden Bilgilendirme <https://cinselsiddetlemucadele.org/2024/12/27/cinsel-siddetle-mucadele-derneginden-bilgilendirme/>.

Çağatay, Selin, Mia Liinason, and Olga Sasunkevich. 2022. Feminist and LGBTI+ Activism across Russia, Scandinavia, and Turkey: Transnationalizing Spaces of Resistance. London: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-84451-6>.

Daly, Dr Siobhan, and Lucia Carrasco-Scherer. 2017. "Feminist Philanthropy: A New Era for the Philanthropy Field?" In . Copenhagen. <https://ernop.eu/wp-content/uploads/2017/06/Daly-Carrasco-Scherer-Feminist-Philanthropy-a-new-era-for-the-philanthropy-field-1.pdf>.

Deepak, Swatee. 2023. "Mapping of the Historical and Emerging Field of Support and Organizing for Funding Feminist Movements in the Global South." Gender Funders CoLab. https://static1.squarespace.com/static/618c0f7952a8a03c35905d0b/t/652021f06e8488618218b8d5/1696604656879/EXTERNAL_Mapping+of+the+historical+and+emerging+field+of+support+and+organising+groups+for+funding+feminist+movements+in+the+Global+South.pdf.

Diner, Çağla. 2018. "Gender Politics and GONGOs in Turkey." Turkish Policy Quarterly 16 (4): 101–108.

Çelebi, Elifcan. 2022. "How Do Women's GONGOs Influence Policymaking Processes in Turkey?" Journal of Civil Society 18 (3): 326–48. <https://doi.org/10.1080/17448689.2022.2125417>.

Dolker, Tenzin. 2019. "What We Can Learn from Feminists Who Fund Themselves | AWID." 2019. <https://www.awid.org/news-and-analysis/what-we-can-learn-feminists-who-fund-themselves>.

Doyle, Jessica Leigh. 2017. "State Control of Civil Society Organizations: The Case of Turkey." Democratization 24 (2): 244–264. <https://doi.org/10.1080/13510347.2016.1159555>.

Ehrhart, Anna. 2022. "Women's Rights vs. Gender Justice? Exploring Oppositional Women's Organizations and the Reshaping of Feminist Engagement in De-democratizing Turkey." Zeitschrift für Mittelmeerstudien 2: 1–27. <https://doi.org/10.46586/ZfM.v2022.1-27>.

Eldén, Åsa, and Paul T. Levin. 2018. Swedish Aid in the Era of Shrinking Space – The Case of Turkey. EBA Rapport 2018:06. Expert Group for Aid Studies, Sweden.

Esen, Berk, and Şebnem Gümüşçü. 2016. "Rising Competitive Authoritarianism in Turkey." Third World Quarterly 37 (9): 1581–1606. <https://doi.org/10.1080/01436597.2015.1135732>.

European External Action Service (EEAS). 2020. "Gender Action Plan III: Towards a Gender-Equal World." European External Action Service. Accessed December 18, 2024. https://www.eeas.europa.eu/eeas/gender-action-plan-iii-towards-gender-equal-world_en.

Fenomenal Funds. 2021. "Where Is the Money for Feminist Organizing?" Fenomenal Funds (blog). December 9, 2021. <https://fenomenalfunds.org/blog/where-is-the-money-for-feminist-organizing/>.

———. 2023. "Reimagining Power to Build Resilience." https://fenomenalfunds.org/wp-content/uploads/2023/09/Reimagining_Power_to_Build_Resilience-EN.pdf.

- Fraser, Nancy. 2013. *Fortunes of Feminism: From State-Managed Capitalism to Neoliberal Crisis*. Verso Books.
- Government of the Federal Republic of Germany. "Transparenzportal." Accessed October 29, 2024. <https://www.transparenzportal.bund.de/en/>
- Grosser, Kate. 2016. "Corporate Social Responsibility and Multi-Stakeholder Governance: Pluralism, Feminist Perspectives and Women's NGOs." *Journal of Business Ethics* 137 (1): 65–81. <https://doi.org/10.1007/s10551-014-2526-8>.
- Grosser, Kate, and Lauren McCarthy. 2019. "Imagining New Feminist Futures: How Feminist Social Movements Contest the Neoliberalization of Feminism in an Increasingly Corporate-Dominated World." *Gender, Work & Organization* 26 (8): 1100–1116. <https://doi.org/10.1111/gwao.12267>.
- Grosser, Kate, and Jeremy Moon. 2005. "The Role of Corporate Social Responsibility in Gender Mainstreaming." *International Feminist Journal of Politics* 7 (4): 532–54. <https://doi.org/10.1080/14616740500284524>.
- Human Rights Funders Network. 2020. "Issues." Human Rights Funding. Accessed January 3, 2025. <https://humanrightsfunding.org/issues/>.
- IWDA. 2021. "Imagining Feminist Futures After COVID-19." <https://iwda.shorthandstories.com/>. 2021. <https://iwda.shorthandstories.com/imagining-feminist-futures-after-covid/index.html>.
- Jones, Rochelle 2022. "Autonomous Resourcing: The Engine Room of Feminist Work amid a Global Pandemic." *Our Resource* (blog). 2022. <https://our-resource.com/the-engine-room/>
- McCarthy, Lauren. 2017. "Empowering Women Through Corporate Social Responsibility: A Feminist Foucauldian Critique." *Business Ethics Quarterly* 27 (4): 603–31. <https://doi.org/10.1017/beq.2017.28>.
- Miller, Kellea, and Rochelle Jones. 2019. "Toward A Feminist Funding Ecosystem." AWID. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères. "Data Aide au Développement." Accessed October 19, 2024. <https://data.aide-developpement.gouv.fr>.
- OECD. 2024a. "Development Finance for Gender Equality 2024." https://www.oecd.org/en/publications/development-finance-for-gender-equality-2024_e340afbf-en.html.

- . 2024b. "Geographical Distribution of Financial Flows to Developing Countries 2024." Paris. https://www.oecd.org/en/publications/geographical-distribution-of-financial-flows-to-developing-countries-2024_fbd9569c-en-fr.html.
- . 2024c. "OECD Data Explorer." 2024. <https://data-explorer.oecd.org/>.
- Openaid. 2024. "Open Government Data of Swedish Aid." Openaid. 2024. <https://openaid.se/en>.
- Ozkazanc-Pan, Banu. 2019. "CSR as Gendered Neocoloniality in the Global South." *Journal of Business Ethics* 160 (4): 851–64. <https://doi.org/10.1007/s10551-018-3798-1>.
- Prügl, Elisabeth. 2015. "Neoliberalising Feminism." *New Political Economy* 20 (4): 614–31. <https://doi.org/10.1080/13563467.2014.951614>.
- Rajvanshi, Astha. 2024. "The Growing Movement to Make Global Philanthropy Feminist | TIME." TIME. 2024. <https://time.com/7006985/feminist-philanthropy-melinda-gates-buffett-ford/>.
- Roberts, Adrienne. 2015. "The Political Economy of 'Transnational Business Feminism': Problematizing The Corporate-led Gender Equality Agenda ." *International Feminist Journal of Politics* 17 (2): 209–31. <https://doi.org/10.1080/14616742.2013.849968>.
- Tesorio, Victoria. 2022. "Feminist Funded Organizing: Our Money, Our Decisions." *Our Resource* (blog). July 12, 2022. <https://our-resource.com/feminists-who-fund-themselves/>.
- TC Dışişleri Bakanlığı. 2022. "Türkiye’de Cinsiyet Odaklı Planlama ve Bütçelemenin Uygulanması." https://ab.gov.tr/turkiyede-cinsiyet-odakli-planlama-ve-butcelemenin-uygulanmasi_52223.html.
- TIKA. 2025. n.d. "Women’s Empowerment." <https://tika.gov.tr/en/activity/womens-empowerment/>
- TÜSEV. 2023. "Monitoring Matrix On Enabling Environment For Civil Society Development 2020–2021 Türkiye Report" https://tusev.org.tr/wp-content/uploads/2023/07/Monitoring_Matrix_on_Enabling_Environment_Country_Report_2020-2021.pdf
- TÜSEV.2024. Press Statement <https://tusev.org.tr/our-statement-and-recommendations-on-agent-of-influence-regulation/>

Willems, Claire-Elise. 2022. "Doing It #LikeACorporation: Feminist Organisations Navigating the Corporate Feminism Dilemma." PhD, Department of Media, Communication, and Sociology: University of Leicester.

https://figshare.le.ac.uk/articles/thesis/Doing_it_LikeACorporation_feminist_organisations_navigating_the_corporate_feminism_dilemma/25391302/1?file=44989435.

Zihnioğlu, Özge, and Nur Sinem Kourou. 2024. "Unravelling Anti-Feminist Social Network in Turkey: An Analysis of Actors, Relationships, and Political Influence." Mediterranean Politics.

<https://doi.org/10.1080/13629395.2024.2386202>.

EK Feminist Fon Ekosistemi Gelişim Düzeyleri

Kriter	Zayıf Ekosistem	Gelişmekte Olan Ekosistem	Güçlü Ekosistem
Birbiriyle Bağlantılı ve İletişim İçinde Olan Bir Yapı	Ekosistemi oluşturan sektörler (kamu, sivil, özel sektör) arasında ve sektörlerin kendi içinde finansman açısından bir bağlantı yoktur.	Ekosistemi oluşturan sektörler arasında finansal bağlantı olmasa da, sektörlerin kendi içinde belli bir bağlantı/ilişki gözlemlenebilir.	Ekosistemi oluşturan sektörler (kamu, sivil toplum ve özel sektör) arasında ve her sektörün kendi içinde bağlantı mevcuttur.
Feminist hareketin ihtiyaç ve önceliklerinin merkeze alınması	Toplumsal cinsiyet eşitliği alanındaki finansman süreçleri feminist hareketlerin ihtiyaç ve önceliklerinden bağımsız şekilde belirlenir; feminist aktörler sürece dahil edilmez.	Feminist hareketlerin ihtiyaçları kısmen dikkate alınsa da feminist aktörlerin finansman ve karar alma süreçlerine katılımı sınırlıdır.	Feminist hareketlerin ihtiyaç ve öncelikleri finansman süreçlerinin merkezindedir; feminist aktörler karar alma süreçlerinde aktif olarak yer alır.
Toplumsal ve yapısal dönüşümü hedefleyen bütüncül bir yaklaşımın varlığı	Finansmanlar çoğunlukla kısa vadeli, proje bazlı ve yalıtılmıştır; sistemik değişimi hedefleyen net bir yaklaşım yoktur.	Bazı finansman mekanizmaları sınırlı düzeyde sistemik değişimi hedeflese de kısa vadeli ve izole proje yaklaşımı hâkimiyetini sürdürür.	Ekosistem, uzun vadeli, esnek ve çekirdek finansmanı içeren, sistemik değişimi hedefleyen şekilde koordineli biçimde tasarlanmıştır; izole proje bazlı yaklaşımların ötesine geçilmiştir.

Kriter	Zayıf Ekosistem	Gelişmekte Olan Ekosistem	Güçlü Ekosistem
Kolektif Finansman Mekanizmalarının Varlığı	Fon sağlayıcılar tamamen bağımsız hareket eder; ortak finans havuzları ya da birlikte açılan hibe programları yoktur.	Belirli alanlarda bazı sektör içi işbirlikleri vardır; ancak ortak fon havuzları ve hibeler sınırlıdır ve sürdürülebilir değildir.	Fon sağlayıcılar arasında, sektör içinde ve sektörler arası düzeyde yaygın biçimde uygulanan kolektif fon havuzu oluşturma ve ortak hibe programları kültürü vardır.
Dışlanmış Gruplar ve Politika dışı bırakılan konular için Fon Açıklarının Giderilmesi	Bu gruplara ve konulara yönelik finansman yetersizdir ya da tamamen yoktur	Bazı girişimler mevcuttur; ancak bu grupların ihtiyaçları yeterince karşılanmaz.	Dışlanmış Gruplar ve Politika dışı bırakılan konular finansman açısından öncelikli kabul edilir ve yeterli destek sağlanır.
Şeffaflık ve Hesap Verebilirliğe Bağlılık	Finansman süreçleri şeffaf değildir ve hesap verebilirlik mekanizmaları zayıftır.	Şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri kısmen uygulanmaktadır; ancak standartlar net değildir.	Finansman süreçleri tamamen şeffaftır; hesap verebilirlik mekanizmaları güçlüdür.
Karşılıklı Öğrenmeye ve Gelişime Açık Bir Sistem	Fon sağlayıcılar ve alıcılar arasında bilgi paylaşımı ve deneyim aktarımı yoktur; süreçlerde ve ilişkilerde eşitlikçilik ve karşılıklılık ilkeleri dikkate alınmaz.	Öğrenme ve gelişim süreçleri kısmen vardır; ancak bu süreçler kurumsallaşmamıştır. Süreçlerde olmasa da ilişkilerde eşitlik ve karşılıklılık ilkeleri gözetilmeye çalışılır.	Fon sağlayıcılar ve alıcılar arasında sürekli bilgi paylaşımı, geri bildirim mekanizmaları ve gelişim odaklı işbirlikleri vardır. Eşitlikçilik ve karşılıklılık ilkeleri hem süreçlerde hem ilişkilerde temel alınır.